

τὰ φόβια ἐν Πόντῳ, κλπ. Κατὰ ταῦτα εἰκάζω, ὅτι ἐλέχθη καὶ τὰ κόπια ἀπὸ τοῦ κοπιάζω (ἀντὶ κοπιῶ)· προβλ. φάγε, παππᾶ, ἀπὸ τὰ κόπια σου, ἤτοι ἴσ' ὧν διὰ τῶν κόπων σου ἀπέκτησας, ἀπὸ τοῦς κόπους σου, ὅπως λέγεται: ἔχασα τοὺς κόπους μου, κρῖμα ἔς τοὺς κόπους μου, ἐφαγέ μου τὸν κόπο μου ἢ τοὺς κόπους μου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐρμηνευτέον καὶ τὰ πόνια ἀπὸ τοῦ πονῶ = ἀλγῶ, ἀντὶ οἱ πόναι, τὰ φόβια ἀπὸ τοῦ φοβοῦμαι ἀντὶ οἱ φόβοι, τὰ λόγια ἀπὸ τοῦ λέγω καὶ λόγος ἀντὶ οἱ λόγοι, ὅπως τὰ δόχια = ἄϊ ἐνέδραϊ ἐν Ἡλείῳ, τὰ χρόνια ἀντὶ οἱ χρόνοι. κλπ. Πολλῶν τούτων δὲν ἐσχηματίσθη ἀκόμη ἐνικόσ, ὅπως πάλιν ἄλλων δὲν ἐσχηματίσθη πληθυντικός, λ.χ. τὸ λάβι, ἐν Πόντῳ, τὸ διαβι, τὸ ξεβι, τὸ μεθύσι κλπ. Αἰτία τῆς χρήσεως τούτων κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον ἀριθμὸν εἶναι προδήλως ἡ σημασία αὐτῶν, τὰ λόγια, τὰ κάπια, τὰ πόνια, τὰ χρόνια κλπ. ἀλλὰ τὸ ξεβι, τὸ διαβι, τὸ λάβι κλπ.

σ. 213 δαβρι δαθράκι ἐν Κέῳ καὶ Σύμῃ γύχλος = γύχνος Σύμη, δρεινο ἀντὶ δνειρο αὐτ.

σ. 214 χαυδάκι καὶ ἐν Σύμῃ.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ*

11 601 ἴδτε τὸν Γαβριήλ Κασζαροῦ (1910)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ ἐν Σοφίᾳ καθηγητὴς κ. Γαβριήλ Κασζαροῦ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Revue des Études Grecques 1910 σελ. 243-54 «Quelques observations sur la question de la nationalité des anciens Macédoniens». Ἐν ταύταις λέγει ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτὴρ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ὑπεστηρίχθη μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Hoffmann, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ὅπως φρονεῖ ὁ κ. Beloch, ἀναμφισβήτητος, διότι γλωσσολόγοι ἔξοχοι, οἷον ὁ κ. Paul Kretschmer, ὁ κ. Albert Thumb καὶ ὁ κ. Max Vasmer ἀντιέπινον τῷ κ. Hoffmann· ὁμῶς δὲ ὁ κ. Kretschmer παρετήρησεν ὅτι ἡ σπάνις τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ὀρίσωμεν μετ' ἀκριβείας τὸν χαρακτῆρα τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἀμφιβόλου δ' ὄντος οὕτω τοῦ πράγματος ἔκρινε καλὸν νὰ συμβάλῃται τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰς διαλεύκανσιν καὶ κρίσιν αὐτοῦ, διὸ ἐδημοσίευσεν τὰς παρατηρήσεις οὗτοῦ ταύτας.

Ὁ κ. Κασζαροῦ δὲν πραγματεύεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, ὅπως

* Περὶ Γ. Κατζίδακι, Γλωσσολογικῶν Μελετῶν Α' σελ. 22-44. Γλωσσολογικαὶ Ἐρευνᾶι, Ἀθήναι 1934, 225-264

συνήθως οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ, τ. ἔ. δὲν ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες ἢ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Σταγειρίτης Ἀριστοτέλης ἦσαν Σλαῦοι, ἀρκεῖται δὲ μόνον καθόλου εἰπεῖν ἐν τῇ διαμφισβητήσει ἐνίων ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων εἰρημένων. Παράδοξον δὲ μόνον φαίνεται, πῶς ἠδυνήθη, ἀφοῦ, ὡς λέγει, περιορίσθη ἐν τισὶ παρατηρήσεσι. τ. ἔ. ἀφοῦ δὲν ἠθέλησε νὰ βασανίσῃ πάντα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν διαλαβόντων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, πῶς, λέγω, ἠδυνήθη νὰ συναγάγῃ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων παρατηρήσεων καὶ ἐν ὀλιγίσταις σελίσιν (μόλις 11) ὡς βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον συμπέρασμα τὸ ἀνελλήνιστον τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, ἦτοι τὸ ἐναντίον τοῦ κ. Hoffmann, ἐμοῦ καὶ ἄλλων, οἵτινες οὐχὶ παρατηρήσεις τινὰς μόνον ἐγράψαμεν ἀλλὰ τὸ ὅλον ζήτημα παντοιοτρόπως ἦτοι καὶ γλωσσικῶς καὶ ἱστορικῶς ἐξετάσαμεν καὶ βιβλία ὅλα περὶ αὐτοῦ συνετάξαμεν. Καὶ σημειωτέον ὅτι οἱ μὲν κ.κ. Hirt, Thumb, Solmsen, Kretschmer ἀποβλέποντες εἰς τὸ εὐάριθμον τῶν παραδοθεισῶν ἡμῖν Μακεδονικῶν λέξεων καὶ εἰς τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς παραδόσεως αὐτῶν ἠρέσθησαν εἰς ἔκφρασιν ἀμφιβολιῶν ὡς πρὸς τὸ τελικὸν πόρισμα τοῦ κ. Hoffmann καὶ ἐμοῦ· ὁ δὲ κ. Kazarow οὐ μόνον νέον καὶ ἄγνωστον ὑλικὸν δὲν παρέχει, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ τὸ γνωστὸν ἐξετάζει γλωσσολογικῶς, καταλήγει δ' ὅμως εἰς κατηγορηματικὸν συμπέρασμα λέγων: «Il se peut que des éléments grecs aient pénétré en Macédoine. Mais ce sont les Macédoniens - Illyriens, et non les Grecs, qui ont fondé l'État macédonien»¹⁾ Ὡστε διὰ μὲν τοὺς ἄλλους τοὺς μελετήσαντας τὸ γλωσσικὸν ὑλικὸν εἶναι τοῦτο ἀνεπαρκές, διὰ δὲ τὸν κ. Kaz., ὅστις δὲν ἐμελέτησεν αὐτό, εἶναι ἐπαρκές. Παράδοξον ἀληθῶς!

Καὶ ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἄξιον μεγίστης προσοχῆς καὶ μελέτης καὶ τοῦτο οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐνδόξου, ἀλλὰ δυστυχῶς ταύτης χώρας (τὰ δίκαια τῶν λαῶν δὲν ἀπονέμει ἀτυχῶς ἢ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια).

1) Ὅπως ἕκαστος εὐκόλως νοεῖ, ὁ κ. Kazarow φέρεται ἐπὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔνδον καὶ οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον λοξοδρομῶν, οὐχὶ κατ' εὐθείαν βαίνων ὅπως ἐκεῖνοι. Διότι, ἀφοῦ οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλὰ στοιχειά τινα μόνον, εἰσελθόντα ἕως εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς μεσημβρινωτέρας Ἑλλάδος, ἠδυνήθησαν νὰ ἐξελληνίσωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, τότε πρῶτον μὲν οἱ σημερινοὶ Μακεδόνες, οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, εἴτε ἑλληνιστὶ λαλοῦσιν εἴτε μὴ, δὲν εἶναι βεβαίως Ἑλληνικῆς καταγωγῆς οὐδ' Ἕλληνες, ἀλλ' ἀπόγονοι ἀνθρώπων πρὸς καιρὸν μόνον ἢ καὶ διαρκῶς ἐξελληνισθέντων τὴν γλῶσσαν. Ἐπειτα καθ' ὃν τρόπον τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα Ἑλληνικὰ στοιχεῖα ἐπέβαλον τότε τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν ἐπὶ τοὺς λαοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ οὕτως ἐπεισαν αὐτοὺς ὅτι ἦσαν Ἕλληνες, οὕτω μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου δύνανται καὶ οἱ Βούλγαροι σήμερον εἰσελθόντες εἰς τὴν χώραν ταύτην νὰ πείσωσιν αὐτοὺς ὅτι εἶναι Βούλγαροι, καὶ ἐπιβάλωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας. Δικαιώματα μεγαλύτερα δὲν ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, διότι καὶ ἐκεῖνοι ἐπέβαλον τότε τὴν γλῶσσαν τῶν καὶ οἱ Βούλγαροι ποιοῦσι τοῦτο νῦν. Ὅπερ εἶδει δεῖξαι!

ἀλλ' ἢ βάρβαρος, ἢ κτηνώδης βία), ἀλλὰ καθ' ἃ καὶ ὑπὸ τοῦ Abel καὶ ὑπ' ἐμοῦ (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σ. 8-9) πρὸ ἐτῶν παρατηρήθη, διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν, τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐξῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας· εἶναι δηλ. λίαν διαφέρον, ἂν πρέπη νὰ νομισθῇ ὅτι αὕτη περιεπλάκη μετ' ἄλλοφύλων, ὅτε καὶ θὰ ἐνοθεύθη κατ' ἀνάγκην, ὅπως λ. χ. ἢ κατόπιν ἐν Βυζαντίῳ διὰ τῆς Ῥωμαιοκρατίας, ἢ ἂν πρέπη νὰ νοηθῇ ὅτι, ὅπως πρότερον ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος μετέβη ἢ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὅθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἔπειτα πάλιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀφ' ὧν εἰς τοὺς Θηβαίους, οὕτω νῦν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ὅμως ἀδιαλείπτως ἐν Ἑλληνικαῖς χερσὶ καὶ ἐν Ἑλληνικῷ πνεύματι ἐφέρετο.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον εἶναι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα ἄξιον μελέτης πολλῆς· καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἢ καταδικῆ ἀθῶνον θεωρεῖται πολλῶν χειρῶν τῆς ἀθώσεως ἐνόχου, οὕτω καὶ ἡ ἀπώλεια ἐξευρεθείσης ἀληθείας εἶναι λυπηροτέρα τῆς ἀφελοῦς πίστεως εἰς πλάνην. Ἐπειδὴ δὲ ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, τοῦτο συμβαίνει ἐνταῦθα, διὰ ταῦτα ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ ὑποβάλω εἰς κρίσιν τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ κ. Kazarow καὶ ἐξετάσω τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ δὴ ἂν πράγματι εἶναι ἀποδεικτικαὶ τοῦτου, ὅπερ συνήγαγεν ὁ γράφας αὐτάς. Χάριν εὐκολίας τῶν ἀναγνωστῶν, ὅσοι θὰ θελήσωσι νὰ παραβάλλωσι τοὺς ἐμοὺς λόγους πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. K., θὰ παρακολουθῆσω τὴν αὐτὴν τούτω σειρᾶν.

Α'. Μεθοδολικὴ ἐξέτασις τῶν Μακεδονικῶν λέξεων καὶ ἀποδεικτικῆς δύναμις τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων.

«Persuadé (Hoffmann) de l'identité de la langue macédonienne avec le grec, il a cherché partout, dans l'explication des gloses, des éléments grecs, sans trop compter avec la possibilité de découvrir dans les autres langues indo-européennes, en dehors du grec, des étymologies plus justes. MM Vasmer et Kretschmer ont, sous ce rapport, signalé certaines erreurs de M. Hoffmann».

Εἰς ταῦτα τοῦ κ. K. παρατηρῶ ὅτι ὁ κ. H. πεισθεὶς ὄντως ἐκ τῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως τῶν Μακεδονικῶν λέξεων καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας περὶ τοῦ ἕξ ἀρχῆς Ἑλληνισμοῦ τῆς διαλέκτου καὶ τῆς χώρας ταύτης εἰργάζετο λίαν ὀρθῶς καὶ μεθοδικῶς, ὅτε συνῆπτε τὰς Μακεδονικὰς λέξεις πρὸς ἄλλας Ἑλληνικὰς· μόνον δὲ ἐν ἀνάγκῃ, ἥτοι μόνον τότε, ὅσας λέξεις τις ἄλλης ἀδελφῆς γλώσσης ὑπῆρχε προφανῶς ὁμοιάζουσα πρὸς Μακεδονικὴν, ἢ δὲ Ἑλληνικὴ οὐδὲν παρείχεν ὁμοιον, κατέφευγεν εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Τοῦτο ποιοῦμεν πάντες, διὰν ἐξετάζωμεν λέξεις διαλέκτου τινός, ἥτοι πρῶτον φροντίζομεν νὰ ἀνεύρωμεν τὰς ἀντιστοιχοῦς λέξεις ἐν ταῖς διαλέκτοις τῆς αὐτῆς γλώσσης, καὶ μόνον ὅταν αὐταὶ μὲν οὐδὲν παρέχωσιν ὁμοιον, ἐν

ἄλλαις δὲ γλώσσαις φέρωνται τινὰ στοιχεῖα, πρὸς ἃ δυνατόν νὰ συγκριθῶσι τὰ ἡμέτερα καταφεύγουμεν εἰς αὐτάς. Οἴκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι καὶ ἂν τυχὸν σφαλῶμεν περὶ τινὰς τῶν ἀντιστοιχιῶν τούτων, τοῦτο εἶναι λεπτομέρεια μικροῦ λόγου ἀξία, οὔτε μεθοδολογικὸν δὲ σφάλμα κατ' ἀλήθειαν διαπράττομεν οὔτε ὁ χαρακτὴρ τῆς ἐξεταζομένης διαλέκτου μεταβάλλεται ἢ γίνεται ἀμφισβητήσιμος διὰ τὰ μικρὰ ταῦτα. Ὁ κ. Η. συνῆψεν ὀρθῶς πολλὰς μὲν Μακεδονικὰς λέξεις πρὸς ἄλλας τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, ὀλίγας δὲ τινὰς πρὸς τὰς ἄλλων γλωσσῶν, οἷον *ἱλαξ*, *Ζειρήγη*, *Ἑορδία κλπ.* Τώρα ὁ κ. Kazarow λέγει, ὅτι καὶ ἄλλαι τινὲς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς πρότερον ἐτυμολογηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Η., συνήφθησαν νῦν ὑπὸ τοῦ κ. Kretschmer καὶ Vasmer πρὸς λέξεις ἄλλων γλωσσῶν. Ἔστω ταῦτα· μὴ διὰ τούτων ἐματαιώθη τὸ ὅλον ἔργον τοῦ κ. Η. : Ἡ σπουδαιότης τῶν τοιούτων ἀποδείξεων ἐξαορτᾶται πολλῶ μᾶλλον ἐκ τοῦ ποιοῦ ἢ τοῦ ποσοῦ τῶν τοιούτων ἐτυμολογιῶν· διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲν μέγα σημαίνει, ἂν ὀλίγαι τινὲς λέξεις μετέστησαν ἀπὸ τῶν ἐτυμολογουμένων πρότερον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἄλλοθεν ἐομνηνευομένων.

Μετὰ ταῦτα ἐπιφέρει ὁ Κ. ὅτι «les conclusions tirées de gloses quant au caractère primitif de la langue macédonienne ne sauraient avoir le prix qu'on leur attribue ordinairement, attendu que les investigations scientifiques, lorsqu'il s'agit de termes appartenant à une langue disparue, ont de grandes difficultés à surmonter sans pouvoir enregistrer des résultats sûrs». Ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἶναι ἐπ' ἴσης πλημμελῆ, διότι, ὅτι λέξεις γλώσσης ἢ διαλέκτου ἀφανισθείσης δύνανται ὄντως ν' ἀγάγωσιν εἰς ἀσφαλῆ πορίσματα, δύναται νὰ μάθη ὁ βουλούμενος ἀναγινώσκων ὅσα ἔγραψε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ κ. Tomaschek ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ *Die alten Thraker* σ. 2 «Ἡ ἐξέυρεσις καὶ διάγνωσις τῶν φωνητικῶν νόμων ἐν ταῖς Ἰαπετικαῖς γλώσσαις ἔχει προβῆ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐκ τινων φθόγγων, οἵτινες εὐρίσκονται ἐν τινι γλώσσῃ, καὶ ἐλλιπέστατα παραδοθείση, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς φθόγγους ἄλλων γλωσσῶν, καὶ οἵτινες πρὶν ἐνομιζοντο ἀσημαντοί, νῦν δὲ κατέστησαν σφόδρα σημαντικοί, δύναται νὰ συναχθῆ βέβαιον συμπέρασμα περὶ τῆς θέσεως τῆς γλώσσης ταύτης ἐν τῷ κύκλῳ τῶν συγγενῶν γλωσσῶν. Ὁ γλωσσοδίφης εὐρίσκειται κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἐν ὁμοίᾳ θέσει πρὸς τὸν παλαιοντολόγον, ὅστις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων ὑπολειμμάτων ἐν γεωλογικῷ τινι στρώματι δύναται νὰ καθορίσῃ τὴν ἡλικίαν αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ταῦτα γενικῶς συνδέονται πρὸς τοὺς λοιποὺς ὀργανισμούς».

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι, καθ' ἃ διδάσκει ὁ κ. Kretschmer ἐν τῇ *Einleitung* αὐτοῦ σ. 241. «Ὁ ἀπειρος τῶν φωνητικῶν ζητημάτων καὶ ἐρευνῶν δὲν καταπέθεται εὐκόλως διὰ φωνητικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων, καίτοι κατ' ἀλήθειαν αὐταὶ εἶναι καὶ πασῶν ἰσχυρόταται, ἀτε εἰως ἀνεξάρτητοι αὐθαρέτων ὑποκειμενικῶν ἐκδοχῶν». Ἀλλ' εἶναι, νομίζω, πρόδηλον ὅτι τούτου αἰτία δὲν εἶναι τὰ πράγματα, ἢ μέθοδος τῆς ἐρεύνης, ἀλλ' ἢ ἄγνοια ἐγίων· αὕτη δ' ὅμως δὲν εἶναι λόγος ἀποχρῶν, ἵνα ἐλαττωθῆ ἢ σημασία τῶν

ἀποδείξεων τούτων. Προβλ. προσέτι ὅσα αὐτὸς ὁ κ. Kretschmer ἐν σελ. 220 γράφει: «Ἡ γλῶσσα τῶν Θρακῶν καὶ Φρυγῶν ὑφέλει πρὸ παντὸς νὰ θεωρηθῆ ἀθύπαρκτος καὶ αὐτοτελής γλῶσσα, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ Ἑλληνική καὶ ἡ Γερμανική. Αὕτη διέσωσεν ἡμῖν ἀρχαίας Ἱταπεδικὰς ἰδιότητας καὶ γλωσσικὸν θησαυρὸν, ἀτινα μάτην ζητοῦμεν ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις». Καὶ σημειωτέον, ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα τῶν Θρακῶν καὶ ἡ τῶν Φρυγῶν ἐξηφανίσθησαν πρὸ πολλοῦ, καὶ ὅτι τῆς πρώτης λέξεις τινὲς μόνον μεμονωμέναι, οὐδεμία δὲ ὅλη πρότασις, διεσώθησαν ἡμῖν.

Κατὰ ταῦτα ἄρα δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἠλλθεύει τὸ ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Kazarow λεγομένου, ἤτοι ὅτι καὶ λέξεις μεμονωμέναι δύνανται νὰ ἀρκέσωσιν ἡμῖν εἰς καθορισμὸν τῆς συγγενικῆς σχέσεως γλώσσης ἢ διαλέκτου τινὸς, ἀρκεῖ μόνον νὰ περιέχωσιν ἱκανὰ σημεῖα δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς χαρακτηριστικὰ τεκμήρια τῆς συγγενείας ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων λαλουμένη δὲν παρέχει ἡμῖν οὔτε ἰδίους Ἱταπεικοὺς χαρακτήρας καὶ γλωσσικὸν θησαυρὸν μάτην ἀναζητούμενον ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις, ὅπως ἡ τῶν Θρακῶν καὶ Φρυγῶν, κατὰ τὴν ὁῆσιν τοῦ κ. Kretschmer, ἀλλὰ τοὺς χαρακτήρας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἓνα μόνον ἴδιον, οὔτε πάλιν χαρακτήρας ἀντιβαίνοντος πρὸς τοὺς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ ταῦτα ὑπελάβωμεν, ὅτι αὕτη οὔτε γλῶσσα ἰδία, διάφορος τῶν τε ἄλλων ἀδελφῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς, οὔτε Θρακικῆ ἢ Ἰλλυρικῆ δύναται νὰ εἶναι, ἀλλ' ἀπλῶς διάλεκτος Ἑλληνική.

B. Πολλὰ Μακεδονικὰ λέξεις οὐ δάνεια.

Ἄλλ' ὁ κ. Kazarow διατείνεται, ὅτι «on ne voit pas de raison qui empêcherait tous ces termes d'être empruntés au grec», τ.ἔ. διὰ μιᾶς ὑποθέσεως, ὅτι πᾶσαι αἱ ὑπὸ τῶν παλαιῶν παραδοθεῖσαι ἡμῖν Μακεδονικὰ λέξεις δυνατὸν νὰ εἶναι εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ἐπιχειρεῖ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν πᾶσιν ἀποδεικτικὴν δύναμιν. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ τάδε: 1) Τῶν Μακεδονικῶν λεγομένων τούτων λέξεων ἐλέγοντο ὀλίγα τινὲς καὶ ἐν Μακεδονίᾳ

+) Παράδοξα φαίνονται μοι ὅσα ἐν N. Jahrbücher für kl. Alt. XIX σ. 78 λέγει ὁ Traumb «Ἐγὼ αὐτὸς, λέγει, κλίνω πάντοτε νὰ παραδεχθῶ ἰδιαιτέραν γλῶσσαν, ἐφ' ἣν ἐνοεῖς δι' εἰσχωρησάντων Ἑλληνικῶν φύλων καὶ διὰ τῆς πρὸς τοὺς γείτονας ἐπικοινωνίας σφόδρα ἐπίδρασεν ἡ Ἑλληνική, ἀλλ' ὁμως ἐξαιρουμένων τῶν λέξεων, διετήρησε μέχρι τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων τὸν θεμελιώδη αὐτῆς χαρακτήρα ἐν τῇ φωνητικῇ καὶ τῇ κλίσει». Λέγω ταῦτα παράδοξα, διότι πολὺ θὰ ἐπεθύμουν νὰ μάθω τίνες εἶναι οἱ χαρακτήρες τῆς ἰδίας ταύτης Μακεδονικῆς γλώσσης καὶ πόθεν ἐγνώσθη ἡμῖν ὁ θεμελιώδης ἐν τῇ φωνητικῇ καὶ τῇ κλίσει χαρακτήρ τῆς ἰδίας ταύτης γλώσσης, ὅπως λέγει ὁ κ. Th. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἐξαιρουμένων τῶν μέσων ἀντὶ τῶν δασέων, περὶ ὧν ἐλέχθησαν, ὡς φρονῶ, τὰ δέοντα, οὐδένα ἄλλον γινώσκω ἴδιον χαρακτήρα εἰς τὴν κλίσει ἢ τὴν φωνητικὴν ἀναφερόμενον, καὶ δυνάμενον νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν Μακεδονικὴν ὡς ἰδίαν γλῶσσαν.

καὶ ἀλλαγῶ, ἀλλὰ μετὰ διαφόρου σημασίας· τοῦτο δ' ὅμως θὰ ἦτο ἀκατανόητον υποτιθεμένου δανεισμοῦ. Πρὸβλ. ἀγκυλῆς ἀχθος καὶ δρέπανον Μακεδόνες· ἀκόντιον. . . ὄαριν δὲ Μακεδόνες καὶ στρατεύματος μέρος· κίραθος... ὑπὸ δὲ Μακεδόνων ἢ πύλη.

2) Λέξεις τινὲς ἐλέγοντο μὲν καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαγῶ, ἀλλὰ μετὰ διαφόρου μορφῆς ἢ τύπου· πρὸβλ. Πτολεμαῖος Μακεδονικὸν καὶ Τολεμαῖος Θεσσαλικόν· δῖρηγες Ἡλείοι, δρῖγγες Μακεδόνες (Hoffmann, 47-48) δάρυλος ἢ δρῦς ὑπὸ Μακεδόνων· κο(μ)άραι· καρίδες Μακεδόνες, καὶ κάμμοροι ἐν Συρακούσαις· δράμις ὑπὸ Μακεδόνων, δράμιες παρ' Ἀθαμῶσιν καὶ δάρατον ὑπὸ Θεσσαλῶν (Hoffm. 72). Τὰ δύο ταῦτα χαρακτηριστικὰ μαρτυροῦσι μεγαλοφώνως ὅτι βίον παντάπασιν ἀνεξάρτητον ἔζησαν αἱ λέξεις αὗται ἐν Μακεδονίᾳ, διό καὶ ἠλλοιώθησαν καὶ παρεδόθησαν ἡμῖν οὕτω διάφοροι· ἄλλως ἔδει νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ τὸν αὐτὸν τύπον, ὃν καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις ἔξ ὧν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δανεισμοῦ παρελήφθησαν.

3) Λέξεις τινὲς ἀπαντῶσαι ἐν Μακεδονίᾳ εὐρίσκονται καὶ ἐν ἄλλαις ἀλλ' ἀφραστάσαις λίαν Ἑλλην. διαλέκτοις· εἶδομεν ἤδη τὴν λέξιν κο(μ)άραι καὶ κάμμοροι Μακεδονικὴν καὶ Συρακοσίαν, πρὸβλ. ἐπι Δαίσιος Μακεδ. μὴν καὶ Θεοδαίσιος ἐν Καλύμνῃ, Ῥόδῳ, καὶ Κῶ· καλλαρυFκι Ἀμβρακιωτῶν καὶ ἴσιος Μακεδόνων (πρὸβλ. Hoffmann 9)· σιγόννη καὶ σίγυρος Μακεδονικὸν καὶ Κύπριον (Hoff. 68)· χάρμη=ἐπιδορατί Μακεδονικὸν καὶ Σικελικόν ἢ ἐπιθούσας τινὲς τὰ τῆς αὐτῆς τειχία, Σικελοὶ δὲ τὴν αὐλείον θύραν, Κύπριοι δὲ πασιτάδα ἀμφίθυρον». Οἱ τινὲς οὗτοι οἱ λέγοντες ἐπιθούσας τὰ τῆς αὐτῆς τειχία εἶναι, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ κ. Hoff. (σ. 59), οἱ Μακεδόνες, διότι ἀλλαγῶ κείται παρ' Ἡσυχίῳ «αἰδῶσσα τὰ τῆς αὐτῆς τειχία». Ἐρωτᾶται τώρα: πῶς θὰ ἠδύναντο οἱ Μακεδόνες νὰ δανεισθῶσι τὰς λέξεις ταύτας παρὰ τῶν τοσοῦτον ἀπισταμένων τούτων διαλέκτων;

4) Ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς λέξεσι φέρονται καὶ τοιαῦται, ὧν σφόδρα ἀπίθανος φαίνεται ὁ δανεισμός, τοῦτο μὲν διότι πρόκειται περὶ λέξεων τύπου λίαν ἀρχαϊκοῦ καὶ δὴ οὐκ εὐχρήστων κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους, τοῦτο δὲ δι' ἄλλας αἰτίας. Πρὸβλ. κύδαρ· τάφος (ἐκ τοῦ κέθω καὶ δὴ ἀντι κύθαρ), νίβα· χιόνα, Κοπρία, Πτολεμαῖος κτι. Ὁ τύπος τῶν εἰς -αρ οὐδ., οἶον ἡμαρ, ἀλειφωρ, πείρωρ, ἄλαρ, μῆχαρ κτι. (Kühner Blass. A' σ 421) δὲν ἦτο ἐν πολλῇ χρήσει κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, τὸ αὐτὸ δὲ δητέον καὶ περὶ τοῦ ῥιζικοῦ ὀνόματος, νίβα, παρ' Ἡσιόδῳ ("Eργ. 533) νίβα, ἀντίστοιχον τοῦ Λατ. nivem. Πρὸβλ. ἐπι κύρνας ὁ κόθος Μακεδ., ἐνῶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλ. μόνον τὸ κύριον ὄνομα Κύρνας παρεδόθη. Τῶν ὀνομάτων ἄρα τούτων ὁ δανεισμός φαίνεται καθ' ὀλοκληρίαν ἀπίθανος. Πρόσθετες ὅτι ἡ λέξις νίβα ἔνεκα τοῦ σημαινομένου αὐτῆς δυσκόλως ἠδύναντο ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλογλώσσους ἀνθρώπους βορειότερον οἰκοῦντας καὶ συνηθέστερον τὴν χιόνα βλέποντας. Οὐδὲ ἡ λέξις κοπρία, ὅθεν τὰ κύρια ὀνόματα ἢ Κοπρία, ὁ Κοπρύλος, ὁ Κόπρυλλος φαίνεται νὰ εἶναι τῶν εὐκόλως δανειζομένων. Πρὸβλ. προσ

Kaibel, Epigr. Graec. 313: ὄνομα μακέν Μακεταίς ἐπιχώριον ὄνεκα μεμνηθῆ μηδὲ ἐνί Κοπρίαν μ' ὀνόμασαν γενέται». Διὰ τοῦτου προδήλως, ὡς ἵνα ἀποκρουσθῆ εἰς ἀεὶ πᾶσα περί δανεισμοῦ ὑπόνοια, μαρτυρεῖται διαρρηδὴν ὅτι τὸ ὄνομα Κοπρία ἦν Μακέταις ἐπιχώριον, τ. ἔ. γνήσιον Μακεδονικόν.

κ'ε'ζα'ς ἐπιχώριον 5) Ὅπως τὸ κύμαρ, νίβχ οὕτω καὶ τὸ δεδάλας δεσμός διέσωσεν ἡμῖν, καθ' ὃ εἰδείξεν δ κ. Hoff., τύπον παλαιόν, *δεθλά- *δεδλά Μακεδ. καὶ περαιτέρω δεδάλας. Ὅμοιον τούτῳ εἶναι τὸ κοριναίος. Ὁ Ἑλληνικώτατος σχηματισμός τοῦ ὀνόματος κοριναίος καὶ *δεθλά, καὶ αἱ κατόπιν τύχαι τούτου, γνησίως Μακεδονικαί, καὶ ἡ ἄλλειψις αὐτῶν ἐν ἄλλῃ τινὶ διαλέκτῳ ἀποκλείει ὁμοίως πᾶσαν περί δανεισμοῦ ὑπόνοιαν, μαρτυρεῖ δὲ σαφῶς ὑπὲρ τοῦ ἔξ ἄρχῆς Ἑλληνικοῦ χαρακτήρος τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου.

κοριναίος

Hoffmann 120 και 153

Μακέται (Μακεδόν)

μακεδονίαι αὐ γειροισο η 108 και μακεδανί

6) Ὅμοίως ἔχει τὸ κύριον ὄνομα Πτολεμαῖος, γνήσιον Μακεδονικόν (προβλ. Hoff. 120 καὶ 153) καὶ τοῦτο παρέχει ἐν ἀρχῇ μετὰ τὸ π τὸν φθόγγον τ, ὅστις κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΜΔ' σελ. 21 ὑπὸ Schrijnen ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γλώσσῃ πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς φαίνεται ἀναπτυχθέν. Εἶναι ἄρα ἀρχαία κληρονομία διασωθεῖσα ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ. Ὅτι δὲ καὶ τὸ ὄνομα Μακέται, Μακεδών, Μακεδονία δὲν δύναται νὰ εἶναι δάνειον, εἶναι δ' ὅμως Ἑλληνικώτατον (προβλ. μακεδονίαι αὐ γειροισο η 108 καὶ μακεδανός), τοῦτο δὲν πιστεύω νὰ θελήσῃ ν' ἀμφισβητήσῃ τις, οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Kazarow. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περί τῶν τοπωνυμιῶν Αἰγαί, Πέλλα, Εὐρωπας κτλ. Κατὰ ταῦτα καὶ ἂν τυχὸν ἠλήθευε πράγματι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. K. λεγόμενον ὅτι en matièere d' emprunts il n' y a point de limites fixes, οὐχ ἦντιον ὑπόχουσι τεκμήρια πείθοντα ὅτι λέξεις τινὲς ἔχουσαι τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα χαρακτηριστικά δὲν δύναται νὰ εἶναι δάνεια· τοιαῦτα δὲ εἶναι προδήλως οὐκ ὀλίγα τῶν ὑπὸ τῆς παραδόσεως ὡς Μακεδονικῶν φερομένων.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλος ἀκόμη λόγος φαίνεται ἀποκρούων τὴν περί τοῦ δανεισμοῦ τῶν λέξεων τούτων ὑπόνοιαν. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ ἀναπτυχθῆ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ καταδειχθῆ πᾶσιν ἐν τῷ πρὸς Πέρσας ἀγῶνι ἢ ὑπὲρ τοὺς βαρβάρους ὑπεροχὴ αὐτοῦ, εἶχον ἰδρυθῆ πολλαὶ Ἑλληνικαί, μάλιστα Ἰωνικαὶ ἀποικίαι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τότε Μακεδονίᾳ. Ἐδεξ ἄρα, ἂν οἱ Μακεδόνες ἀληθῶς παρελάβανον μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ λέξεις τούτου δηλωτικὰς, νὰ παραλαμβάνωσιν αὐτὰς παρὰ τούτων τῶν ἀποίκων, ἦτοι Ἰωνικὰς. Ἄλλὰ τοῦτο οὐδαμοῦ παρατηρεῖται· ὥστε ἂν τις ἐπιμένῃ ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ δανεισμοῦ τῶν Μακεδονικῶν λέξεων, ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι οἱ Μακεδόνες πρὸ τοῦ μὲν ἰδρυθῶσιν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι καὶ ἀναπτυχθῆ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἐδανείζοντο παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων λέξεις, ἔπειτα δὲ ὅτε ἠξήθη καὶ ἐκλείσθη, ὅτε ἦλθον εἰς σχέσεις πρὸς αὐτούς, οὐχί. Καὶ σημειωτέον ἔτι ὅτι ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας ἐχωρίζοντο δι' ὄρεων, ἀπὸ τῶν ἐν τῇ χώρῃ δ' αὐτῶν

κατοικούντων ἀποίκων οὐδαμῶς. Ταῦτα πάντα καθιστῶσι παντάπασιν ἀπίθανον τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Kazarow.

Ὁ τὰς ἀρχαϊκωτάτας Μακεδονικὰς λέξεις κύνρος, κορινθαῖος, νίβα, κύδαρ, Αἰγαί, Πέλλα, Εὐρωπος, Μακεδὼν κλπ. παρατηρῶν πείθεται ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀρθή οὐδ' ἡ τοῦ κ. Thumb παρατήρησις λέγοντος ὅτι «καὶ ἂν τις ἤθελε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς πλείστας τῶν παραδοθεισῶν λέξεων ὡς Ἑλληνικὰς, πάλιν οὐδὲν θὰ ἐπορίζετο ἰσχυρὸν γνώρισμα ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου χαρακτήρος τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων, διότι ἀγνοοῦμεν περὶ τῶν πλείστων τούτων εἰς τίνας χρόνους ἀνήκουσιν, ἴσως ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, ὅτε ὡς εἰκόσ, εἰσῆλθον πολλὰ λέξεις κλπ.» Ταῦτα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀληθῆ, διότι λέξεις ὁποῖα αἱ ἀνωτέρω ἀναγεγραμμέναι δὲν ἠδύναντο νὰ παραληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατὰ τοὺς μγν. τούτους χρόνους.

Γ'. Μεθοδολογικὴ ἐξέτασις τῶν δεδανεισμένων λέξεων καὶ γενικὸν χαρακτήρες τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου.

Ἄλλ' ὁ κ. Kazarow κάμνει καὶ ἄλλην ὑπόθεσιν λέγων «Considérons en effet l'hypothèse où, la langue roumaine disparue, nous n'en posséderions qu'une quarantaine de gloses dont la moitié empruntées au slave. Quelle serait la position du philologue qui se proposerait de déterminer le caractère de la langue roumaine? Déclarerait-il cette langue slave ou roumaine?». Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ τὴν δι' αὐτῆς εἰσαχθεῖσαν ἐρώτησιν ἀπαντῶ ὅτι, ἂν τυχὸν ὁ ὑποτιθέμενος γλωσσολόγος εἶναι ἀξίος τοῦ ὀνόματος τούτου, θὰ γινώσκῃ ὅτι οἱ φωνητικοὶ καὶ λοιποὶ χαρακτήρες οἱ τυχὸν παρατηρούμενοι ἐν ταῖς σφωζομέναις λέξεσι, θὰ ἀρκῶσι νὰ παράσχωσιν αὐτῷ τὰ κράτιστα τεκμήρια εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος. (Ἴδὲ ἀνωτ. τὰ τοῦ κ. Tomaschek καὶ Kretschmer). Ἀρκεῖ μόνον ἐν ταῖς λέξεσι ταῖς περὶ ὧν ὁ λόγος νὰ ὑπάρχωσι τοιαῦτα χαρακτηριστικά, ὁποῖα ἀληθῶς ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς ταύταις λέξεσιν. Οὕτως, ἵνα ἐπὶ συγκεκριμένων δεῖξω τοῦτο ἔάν τις εἶχεν ἔστω καὶ εὐαρίθμους λέξεις τῆς ἐν Ἱταλίᾳ σφωζομένης Ἑλληνικῆς καὶ παρετήρει ὅτι λέγεται μὲν τέλω, τάλασσα, τωρῶ, ῥῖο, δουλέω, καρύδι, κλπ., ἀλλὰ καὶ σκουλήκι, ἀντροπή, σῦκο, σύννεφο, ἔφτά, σκάφτω, βελάνι, κλπ., δὲν θὰ ἐδίσταζεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἑλλ. χαρακτήρα τῆς γλώσσης ἐκ τῶν φθόγγων τ, β, κ, υ κλπ., ἐκ τοῦ τύπου τωρῶ, ἀντροπή κλπ. τοὺς δὲ φθόγγους τ ἀντὶ θ καὶ δ ἀντὶ δ τοὺς ἀνωμάλους ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ ἢ θὰ ἀπέδιδε τῇ γλώσσῃ τῶν παροικούντων τοῖς Ἑλλῆσι τούτοις, ἂν τυχὸν ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἢ θὰ ἠρμήνευεν ὡς ἰδιαίτεράν ἀνάπτυξιν τῆς διαλέκτου ταύτης, ἂν, ὅπως συμβαίνει ἐν τῇ περὶ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ἐρευνῇ, μὴ ἠδύναντο νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὴν φωνητικὴν τῶν γειτονικῶν γλωσσῶν καὶ δὴ μὴδὲ τὴν δυνατὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν. Ὅμοίως θὰ ἐποίει καὶ ὅστις ἐξήταζε καὶ παρέβαλλεν ἔστω καὶ ὀλίγας

μόνον λέξεις τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ λαλουμένης Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν ἄλλην Ἑλληνικὴν. Φθόγγοι δηλονότι καὶ τύποι τινὲς ἀντιστοιχοῦντες πρὸς ἄλλους τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς θὰ ἤρουν εἰς χαρακτηρισμὸν τῆς γλώσσης· οἱ δὲ ἀντιβαίνοντες, οἷον ρὺδ ἀντὶ δυό, σκαφίρ ἀντὶ σκαφίδι, σταφίρα ἀντὶ σταφίδα, κάρουμαι ἀντὶ κάθουμαι, ἀρδί, δανεικό, δεκάρ κλπ. κλπ. ἀντὶ δρδί κλπ. θὰ ἠρμηνεύοντο ὡς ξενικὴ ἐπίδρασις ἢ ὡς νεωτέρα ἀνάπτυξις κατὰ λόγον τῶν περιβαλλόντων ἄλλων λαῶν καὶ τῆς γνώσεως, ἣν ἡμεῖς θὰ εἶχομεν τῆς γλώσσης αὐτῶν¹⁾.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀφείλομεν νὰ προβῶμεν καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν Μακεδονικῶν λέξεων, νὰ ἐξετάσωμεν δηλ. ἂν ἐν αὐταῖς παρατηρῶνται οἱ χαρακτηρισμοὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὁποῖους γινώσκουμεν ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, καὶ νὰ ἴδωμεν ἂν εἶναι ἱκανοὶ νὰ χαρακτηρίσωσιν αὐτὴν ὡς Ἑλληνικὴν διάλεκτον ἢ οὐχί. Ἐὰν δὲ πεισθῶμεν περὶ τούτου, τότε τὰ ἀντιβαίνοντα θὰ ἀποδώσωμεν ἢ εἰς τὴν τῶν ἀστυγεϊτῶν ἀλλοφύλων ἐπίδρασιν ἢ εἰς ἰδίαν νεωτέραν ἀνάπτυξιν. Καὶ ἀληθῶς ἐξετάζοντες οὕτως εὐρίσκομεν, ὅτι αἱ Μακεδονικαὶ λέξεις παρέχουσι τοὺς κυρίους χαρακτηρισμοὺς τῆς Ἑλληνικῆς, ἕνα δὲ μόνον ἴδιον, ἦτοι τὰ μέσα λεγόμενα β, γ, δ, ἀντὶ τῶν δασέων φ, χ, θ.

Προβλ. 1) τὸ s ἐν ἀρχῇ λέξεως φωνήεντος ἐπομένου καὶ μεταξύ φωνηέντων τραπὲν εἰς δασεῖαν ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς λέξεσιν Ἀλιάκμαν, Ἡμαθία, Ἄδιμος, εὖ ἐν τῷ Ἐυδαλαγίνεσσι Χάριτες)

2) Τὸ s ἐπομένου v ἢ p τραπὲν εἰς δασεῖαν ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς ρὺδο-
τός (προβλ. Θρακ. Στρυμών), νίβα ἀντὶ sreu - sni -

3) Τὸ j ἀποβληθὲν ἐν τῷ δανῶν κτεινών, βρενδίαται, Δάρρων κλπ.

4) Τὸ F ἐκπεσὸν ἐν τῷ Λάαγος — Λάγος, Ἄδιμος, Εἰδομεναί, Αἰόλιον, Περία.

5) Τὴν ἐπένθεσιν τοῦ i ἐν τῷ σφόραϊνα (Solmsen ἐν Berliner Philol. Wochenschrift 1907 σ.270), κοινὸς — Κοῖνος (δ κ. Hoff. 126, παραδέχεται παρετυμολογικὴν μεταβολὴν τοῦ Καῖνος ἀντὶ Καινεὺς εἰς Κοῖνος. Πρόδηλον δ' ὅτι, ἵνα ἡ παρετυμολογία αὕτη γένηται, ἔδει νὰ προὔπαρχη τὸ ἐπίθετον κοινός ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ).

6) Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φωνήεντος a ἐκ τοῦ ἑρρίνου φωνήεντος η καὶ τὴν τοῦ πλήρους αρ ἐκ τοῦ φωνήεντος ι, προβ. νίβα, Κράτερος, Κρατέννας, Ἀρραβαίος, Ἀρσέας.

7) Τὴν ἀνάπτυξιν e ἐν τῷ δε-δάλας ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς ε, ὅπερ μόνον Ἑλληνικὸν ἀντὶ τοῦ a, i τῶν ἄλλων Ἰαπετικῶν γλωσσῶν, καθ' ἃ ἤδη παρετήρησεν ὁ κ. Hoffmann σ. 67 καὶ σημ.

¹⁾ Ταῦτας τὰς μεθολογικὰς ἀρχὰς ἔχον ὑπ' ὄψει καὶ ὁ κ. Hoffmann ἐν σελ. 35 γράφει τὰ ὀρθὰ τάδε: Ἐὰν αἱ Ἑλληνικαὶ ἢ αἱ βαρβαρικαὶ λέξεις ἀπετέλουν τὴν βάσιν τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῶν Μακεδόνων, τοῦτο θὰ διαγνώσωμεν ἀπλῶς καὶ μόνον ἐκ τοῦ τ ρ ὅ π ο υ, καθ' ὃν οὗτος ἀνεστῆθη καὶ ἀνεμίχθη.

8) Τὸ διπλοῦν ἔρρινον καὶ τὸ ε̄ ἀντι α, κοινὰ μετὰ τῆς Αἰολικῆς, πρὸβλ. Κρατένας, Κόρανος, κομμάραι· καρίδες· τὸ δὲ ου ἀντι ω μετὰ τῆς Θεσσαλικῆς ἄκρουοί· ὄροι, κυνουπεύς.

9) Τὰ οὐρανικά κ, γ, χ, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλ., οὐχὶ δὲ s καὶ z, ὅπως ἐν τῇ Θρακικῇ, τῇ Ἰλλυρικῇ, τῇ Λιθουανικῇ, τῇ Σλαυικῇ, τῇ Φρυγικῇ καὶ ταῖς Ἀσιατικαῖς γλώσσαις, πρὸβλ. Αἰγαί, Κάρανος, Βάλακρος, Ἄκρωνος, κάραχος, καθαρὸν, Κοπρύλος, Κορράτας, Λάγος, Μακέται, Μακεδών, Μίσγων, χάρων, Πολυπέργων.

10) Τὰ χειλικὰ καὶ ὀδοντικά ἀντι τῶν ὑπερωϊκῶν, Πύδνα, Κοπρία, Κοπρύλος, Εὐρωπος, Τιμανοριδᾶς, Πέτρα, Πρεπέλαος, νίβα ἀντι νίφα.

Διὰ τῶν δύο τούτων (9 καὶ 10) χαρακτηριστικῶν, αἵτινα μάλιστα ἐν τοσαύταις λέξεσι παρατηροῦνται, ἀντιδιαστέλλεται ἢ ἐν Μακεδονίᾳ λαλουμένη τὸ πάλαι διάλεκτος τῶν *caeterum* - γλωσσῶν, ἥτοι τῆς Φρυγικῆς, Θρακικῆς, Ἰλλυρικῆς, Σλαυικῆς, Λιθουανικῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἀσίᾳ λαλουμένων, συνάπτεται δὲ στενῶς πρὸς τὴν μόνην ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χερσονήσῳ λαλουμένην *centum* - γλώσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν.

11) Τὴν τροπὴν τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα δασέα, bh, dh, gh εἰς ph, th, kh, ὅθεν φ, θ, χ (ἔξ ὧν τὸ β, δ, γ), καὶ τὴν κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴν αὐτῶν ἔπειτα εἰς ψιλὰ· ἔνεκα τούτων ἐγένετο τὸ *ghebhala πρῶτον khephala ἔπειτα κεφαλά καὶ τέλος Μακεδον. κεβαλά. [Ἄν ἐκ τοῦ khephala ἢ τοῦ *ghebhala ὠρῶντο, θὰ εἴχομεν γεβαλά.] Ἐν ἀρχῇ ἄρα χ ἀναγκάζει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι συνέβη καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ πρῶτον ἢ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν εἰς ἄηχα δασέα καὶ ἔπειτα ἢ ἀνομοίωσις. Ὅπως τὸ κεβαλά κεβλά, Κεβλίος, Βάλακρος, Βίλιππος κλπ. οὕτως ἔχει καὶ τὸ ρουβοτός, νίβα β ἐκ τοῦ φ. [κεβλά κεβλίος]

12) Τὸ πτ ἐν τῷ Πτολεμαῖος, περὶ οὗ ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 234.

13) τὰ εἰς -τας ὀνόματα ὄντα μόνον Ἑλληνικὰ καὶ τὰ εἰς -τας ἔθνικὰ ἀνήκοντα τοῖς Βορείοις Ἑλλησιν, οἷον Ὑρέσται, Διάσται, Λυγκῆσται. Φιλώτας, Ἀλκέτας, Ἀμύντας κλπ. καὶ Ὑρεστός, Λοεστός, Γουμφιτός, Μολατός, Ἀποδωτός (πρὸβλ. Fick ἐν Περιοδικῷ Kuhh ΜΔ' σ. 3).

14) τὸ ὑπὸ Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως παραδοθέν, ὅτι «ἢ κλητικῇ ἀντ' εὐθειῶν παραλαμβάνεται κατὰ Μακεδονικὸν ἔθος ἢ Θεσσαλικόν, ὡς οἱ πρό ἡμῶν τὸ τοιοῦτον ἐσημειώσαντο». Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὑπῆρχε παλαιὰ παράδοσις περὶ τοιοῦτων ἀσίγμων τύπων τῆς ἐν. ὀνομαστικῆς εἰς α, ὁποίους ἡμεῖς σήμερον ἐν Βοιωτικαῖς καὶ Ἡλιακαῖς ἐπιγραφαῖς εὐρίσκομεν, καὶ ἄλλοι μὲν τῶν παλαιῶν λογίων ἔμαθον τούτους καὶ ἐπίστωσαν ἐκ Μακεδονίας, ἄλλοι δὲ ἐκ Θεσσαλίας, ὅπως καὶ νῦν ὁ μὲν πιστοῖ φαινόμενον τι ὡς Κοιτικόν, ὁ δὲ ὡς Θηραῖον ἢ Πελοποννησιακόν. [Ἐννοεῖται ὅτι πάντες οὗτοι δύνανται κάλλιστα νὰ ἔχωσι δίκαιον, διότι δυνατόν νὰ λέγηται καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν τοιῶν τύπων. Λοιπὸν ὁμοίως ἐρμηνευτέον καὶ τὴν παλαιὰν παράδοσιν, ἧς μνημονεύει ὁ Ἀπολλώνιος.]

Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ἔτι τὸ εὐ ἐν τῷ Εὐδαλαγίνες αἱ Χάρτιες, διότι

ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γλώσσῃ ἀπαντᾷ. Ὅμοίως ἀξιοσημείωτον τὸ ἐν ἀρχῇ λέξεως διπλοῦν ξ ἐν τῷ Ἐκνδικός, ὅπερ ἐπ' ἴσης ἀλλότριον τῶν ἄλλων ἐν τῇ Εὐρώπῃ γλωσσῶν πλήν τῆς Ἑλληνικῆς.

Ἔνεκα τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων ἄτινα εὐρίσκομεν τοῦτο μὲν ἐν γνηταίαις Μακεδονικαῖς λέξεσι, τοῦτο δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις, πολλοὶ ἐπιστήμονες ἐχαρακτήρισαν τὴν διάλεκτον τῶν Μακεδόνων Ἑλληνικήν. Καὶ ἐστηρίχθησαν, ὡς ἕκαστος βλέπει, οὐχὶ ἐπὶ ὑποθέσεων (δυνατὸν νὰ εἶναι δάνεια), ἀλλ' ἐπὶ βεβησίων καὶ ἀναντιλέκτων γλωσσικῶν φαινομένων.

Ἴδιον χαρακτήρα ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος εἶχεν, ὡς εἶπομεν, μόνον τὰ μέσα β, γ, δ, ἀντὶ τῶν δασέων. Ταῦτα ἠρμηνεύσα πρὸ πολλοῦ καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾶ 8 (1909) Ἐθνητῆ (τόμ. Η' σ. 32 καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ Κuhn ΛΖ' σ. 150 κέξ.), μετὰ χαρᾶς δὲ βλέπω, ὅτι καὶ ὁ ἐν Πράγα καθηγητῆς κ. V. Lesny ἐν τῷ αὐτῷ Περιοδικῷ MB' σ. 297 φαίνεται ἀποδεχόμενος τὴν ἐμὴν ἔρμηνείαν. [Ἀλλὰ καὶ ἂν τις μὴ ἀρέσκηται αὐτῇ, πάλιν ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἀπέναντι τῶν τοσούτων κοινῶν χαρακτηριστικῶν, ἄτινα ἀποδείκνυνται ὑπάρχοντα μεταξὺ τῆς ἄλλης Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, ἡ μία αὕτη διαφορὰ δὲν δύναται νὰ σημαίῃ μέγα τι.]

Ἀθηνᾶ 8 (1909) σ. 32

Kuhn

α ← αἰθῆρ
αἰθῆρα ← αἰθῆρα

Ἐπιπροσφέρονται ἔτι δύο ἄλλα φαινόμενα ὡς ἴδιοι χαρακτήρες τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, πρῶτον τὸ α ἐν ἀρχῇ λέξεως ἀντὶ αἰ, καὶ δεύτερον τὸ α ἐπ' ἴσης ἐν ἀρχῇ λέξεως ἀντὶ ο, οἷον τὸ ἀδή, ἀδραία, συναπτόμενα πρὸς τὸ αἰθῆρ, αἰθραία, καὶ τὸ ἀβροῦφες (= ὄφραυες). Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον φαίνεται ἀντιβαῖνον οὐ μόνον πρὸς τῆς Ἑλλ. γλώσσης τοὺς φωνητικοὺς νόμους ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν γλωσσῶν, διὸ ἐλέγχεται ἀπίθανος ἢ σύναψις· τὸ δὲ δεύτερον ἔχει πολλὰ ἀνάλογα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ δὴ δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἴδιον τῆς Μακεδονικῆς· πρβλ. ἀμέργω - ὀμώργνυμι, ἀμίζαι - οὐρῆσαι καὶ ὀμίζω, ὀλοξ καὶ ὄλοξ κλπ. Πρόσθετος ὅτι τὸ α τοῦ ἀβροῦφες δυνατὸν νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ ο, ἥτοι ὄφραυες = obhraves - bhraves, ὅθεν *ὄβροῦφες ἀβροῦφες καὶ Ἰνδ. bhravas.

Ἐπιπροσφέρονται ἔτι δύο ἄλλα φαινόμενα ὡς ἴδιοι χαρακτήρες τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, πρῶτον τὸ α ἐν ἀρχῇ λέξεως ἀντὶ αἰ, καὶ δεύτερον τὸ α ἐπ' ἴσης ἐν ἀρχῇ λέξεως ἀντὶ ο, οἷον τὸ ἀδή, ἀδραία, συναπτόμενα πρὸς τὸ αἰθῆρ, αἰθραία, καὶ τὸ ἀβροῦφες (= ὄφραυες). Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον φαίνεται ἀντιβαῖνον οὐ μόνον πρὸς τῆς Ἑλλ. γλώσσης τοὺς φωνητικοὺς νόμους ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν γλωσσῶν, διὸ ἐλέγχεται ἀπίθανος ἢ σύναψις· τὸ δὲ δεύτερον ἔχει πολλὰ ἀνάλογα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ δὴ δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἴδιον τῆς Μακεδονικῆς· πρβλ. ἀμέργω - ὀμώργνυμι, ἀμίζαι - οὐρῆσαι καὶ ὀμίζω, ὀλοξ καὶ ὄλοξ κλπ. Πρόσθετος ὅτι τὸ α τοῦ ἀβροῦφες δυνατὸν νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ ο, ἥτοι ὄφραυες = obhraves - bhraves, ὅθεν *ὄβροῦφες ἀβροῦφες καὶ Ἰνδ. bhravas.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Lesny, ἐνθα ἀνωτ., τὰ μέσα β, γ, δ, ἀντὶ τῶν δασέων φ, χ, θ, ἀπαντῶσιν ἐν λέξεσιν τοῦ πολλοῦ ὄχλου καὶ ὀφείλονται εἰς ἐπίδρασιν ξένων, τὰ δὲ δασεῖα ἀπαντῶσιν ἐν Μακεδονικαῖς λέξεσιν ἀνωτέρου λόγου καὶ ὀφείλονται εἰς τὴν τῶν εὐγενῶν. Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω, ἂν ἡ γνώμη αὕτη ἐπιτυχάνῃ ἢ μὴ, ἀρκοῦμαι δὲ μόνον νὰ παρατηρήσω ὅτι καὶ οὕτως ὁμολογεῖται ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτήρ τῶν λέξεων τούτων. Τὸ δυνατὸν τῆς ξενικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ ταύτας ἐξήνεγκον καὶ αὐτὸς ἤδη πρὸ ἐτῶν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σελ. 32 εἰπὼν ἐπὶ λέξει ατολμῶ νὰ εἰκάσω, ὅτι οἱ φθόγγοι β, δ, προῆλθον ἐκ τοῦ φ, θ δι' ἐπίδρασιν τῶν περιτοιοχούντων τοὺς Μακεδόνας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας βαρβάρων, ὧν αἱ γλώσσαι δὲν εἶχον τοὺς φθόγγους τούτους, καθ' ὃν τρόπον αἱ ἐν μέσῳ τῶν Ἰταλῶν ζῶντες Ἰταλιῶται Ἑλληνες ἀπέβαλον τοὺς ἀγνώστους ἐν τῇ Ἰταλικῇ φθόγγου δ, γ, θ κλπ.

Ὁ κ. Thumb ἐν N. Jahrbücher für klass. Altert. XIX σ. 78 λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἐμφανίσεως τῶν μέσων β, γ, δ, ἀντὶ τῶν δασέων φ, χ, θ, δὲν ἐπιχειρεῖ μὲν νὰ ἀναίρῃ τὴν ὑπ' ἐμοῦ δοθεῖσαν ἐρμηνείαν τούτων, παρατηρεῖ δ' ἀπλῶς τάδε: «Μένει δ' ὁμοῦ δέξια ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς Μακεδονικῆς καὶ τοῦ συνόλου τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων». Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ, νομίζω, δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς Ῥοετριακῆς διαλέκτου διὰ τὸ φ ἀντὶ ο, ἀρχουριον, Κηρίππος κλπ. ἢ περὶ τῆς Κρητικῆς διὰ τὸ ἀντρες, ἀπάρα κλπ., ἢ περὶ τῆς Παμ-

Δ'. Ἑτυμολογίαι ἀτόπως ἀμφισβητούμεναι.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Kaz. ἐπιφέρει «Du reste l'affirmation de M. Hoffmann qu'il n'existe parmi les gloses macédoniennes aucun terme barbare se rapportant à l'administration ne s'accorde pas complètement avec réalité... Vasmer et Kretschmer n'approuvent son étymologie de σκοφίδος...». Ἄλλ' εἶναι νομίζω, πρόδηλον ὅτι, τὸ γεγονός ὅτι τὰ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως σκοφίδος εἶναι εἰσέτι ἀμφισβητήσιμα, τοῦτο δὲν ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτὴν βάρβαρον. Ἡμεῖς καὶ ἄλλων πολλῶν Ἑλληνικῶν εὐχρηστοτάτων λέξεων ἀγνοοῦμεν τὸ ἔτυμον, ἄλλων δὲ διαλεκτικῶν ἀγνοοῦμεν καὶ τὴν σημασίαν, ἀλλὰ δὲν ἀποκαλοῦμεν αὐτὰς βαρβάρου! Ὅτι δὲν ἐπετεύχθη μέχρι σήμερον, θὰ ἐπιτευχθῆ αὖριον, dies diem docet. Λοιπὸν τότε μόνον δικαιούμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν λέξιν τινὰ ὡς βάρβαρον, ὅταν ἀποδεδειγμένως ἐτυμολογῆται ἐκ ξένης γλώσσης, ἄλλως οὐχί. Ἄλλ' ἀκριβῶς ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι ἄξιον ἰδίας προσοχῆς οἱ λόγοι τοῦ κ. Hoffmann σελ. 36 «... ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδεμιᾶς Μακεδονικῆς λέξεως, ἧς ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτὴρ φαίνεται ἀμφίβολος, τὴν καταγωγὴν δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ἐκ τῆς Θρακικῆς ἢ Ἰλλυρικῆς». Ὁ κ. Kaz. φαίνεται ἔχον ἰδίαν μέθοδον, τοῦτο δ' ἕνεκα ἐκ τούτου ὅτι εἰσέτι δὲν ἀνευρέθη τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως σκοφίδος, συνήγαγε κατεσπευσμένως τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι βάρβαρος! καὶ ἐμέμφθη τὸν κ. Hoffmann εἰπόντα τὸ ἀληθέστατον, ὅτι δὲν παρατηροῦνται ἐν ταῖς λέξεσι τῆς διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ κλπ. βαρβαρικά λέξεις.

Διὰ τοῦ ὀνόματος Δάρρων οἱ Μακεδόνες ὀνόμαζον τὸν θεὸν τῆς ἰατρικῆς, τὸν Ἀσκληπιόν, τοῦτο δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ Hof. συνήψαν πρὸς τὸ θαρρεῖν (γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι οἱ Μακεδόνες ἔλεγον ρρ ἀντὶ ρσ, ὅπως καὶ οἱ Ἀττικοί, οἱ Θηραῖοι, οἱ Ἀρκάδες κλπ.), ὥστε ἰσοῦται τῷ θαροῦν (πρβλ. Εὐρωστος, Εὐαμερίων, Ἀλεξάνωρ, Ἀχεαίς, Τελεσφόρος, πάντα ἐπίθετα τοῦ αὐτοῦ θεοῦ). Περὶ τούτου ὁ κ. Kaz. λέγει ὅτι «on ne saurait détacher ce nom de l'appellation Δάρρωνες ἢ Δαρσαῖοι donnée à une peuplade thrace». Ἄλλὰ ἐγὼ ἀπορῶ πῶς καὶ διατί θὰ ἐλαμβάνετο τὸ ἐπίθετον τοῦτο τοῦ θεοῦ ἀπὸ τοῦ ἔθνικοῦ ὀνόματος ἔθνους βαρβάρου. Διότι ὡς γνωστὸν, τὰ ἐπίθετα τῶν θεῶν ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τῶν ἔργων, τῶν ὄπλων ἢ τῶν κόσμων, τῶν ἰδιοτήτων κλπ. αὐτῶν, Ἀπόλλων ἱατρός, ἀργυρότοξος, Ζεὺς ξένιος, ἀποτρόπαιος, ἰκέτιος, Αἰδης κλυτόπωλος, Ἄρτεμις ἰοχέαιρα, ἀγροτέρα, Ἀμέρα λευκόπυλος,

φιλίας διὰ τὸ πύργο, ἐγενόμα, ἀδρί, ἀδριῶνα, φίνιατι, ὁ βολόμενος κλπ., περὶ τῆς Θεσσαλικῆς διὰ τὸ τοῦν, ταγεύοντον, ἀνθρουπος, περὶ τῆς Ἀσιατικῆς Αἰολίδος διὰ τὸ θῆμος, πότομος κλπ. κλπ. Διότι εἶναι βεβαίως φυσικὸν εὐθὺς ὡς ἐν τινι διαλέκτῳ ἀναπτυχθῆ ἰδίως τις χαρακτὴρ, νὰ ὑπάρχῃ ἀντίθεσις καὶ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων διαλέκτων.

Ἡ ῥυδεδάκτυλος κλπ., ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ τῶν τόπων ἐν οἷς εἶχον ἱερὰ καὶ ἐκατορεύοντο Ζεὺς Δικταίος, Δωδωναίος, Ἀπόλλων Πόβιος, Ἄρτεμις Ἐφεσία, Δηλῖα, Καυκασίς κλπ. κλπ. Ἄλλ' ἀπὸ λαοῦ βαρβάρου, περὶ οὗ οὐδεὶς ποτε παρέδωκεν ἡμῖν ὅτι ἔτιμα τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ εἶχε ναὸν αὐτοῦ, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῇ τὸ ἐθνικὸν τούτου ὄνομα ὡς ἐπίθετον θεοῦ; Εἶδέ τις ποτὲ Ἀπόλλωνα Τριβαλλὸν ἢ Δία Ὀδόμαντον ἢ τοιοῦτόν τι; Ἡ τίνα πιθανότητα δύνανται νὰ ἔχωσι τοιαῦτα δισχυρίσεις; Καὶ δὲν λέγεται τοῦτο incertum per incertius explicare volle? Ἐὰν δὲ τις ἤθελε δισχυρισθῇ ὅτι τὸ Δάρρων δὲν εἶναι ἐπίθετον τοῦ Ἀσκληπιῶ ἄλλ' ὄνομα αὐθυπάρχτου θεοῦ, ὅς διὰ τὸ ὅμοιον ἔργον ἐταυτίσθη τῷ Ἀσκληπιῶ, ὅπερ βεβαίως δυνατόν, τότε οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν λέγει ἢ ὅτι λέξις Μακεδονικῆ θρησκευτικῆς ἔννοιος ἀνάγεται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Θρακῶν, ὅπερ, καθ' ἃ ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐλέχθη, οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ὡς πρὸς τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Μὴ δὲν ἦλθον καὶ δὲν διεδόθησαν εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐκπαλαὶ πολλαὶ θρησκευτικαὶ δοξασῖαι καὶ μετ' αὐτῶν ἕξνα ὀνόματα ἐκ τῆς Θράκης, τῆς Φρυγίας, βραδύτερον ἐκ τῆς Αἰγύπτου κλπ.; Ἡ τίς ἀγνοεῖ τοὺς Σιληνάς, τὰ ὀργιαστικά τοῦ Διονύσου, τὰ τῆς Κυβέλης, Σεμέλης, τὰ τοῦ Σαράπιδος, τὰ τῆς Ἰσιδος κλπ.κλπ.; (πρβλ. Λουκιανοῦ Θεῶν Ἐκκλησία!). Ἄλλ' ὅπως δὲν μετεβλήθη δι' αὐτῶν ὁ ἐθνολογικὸς χαρακτήρ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οὕτω δὲν μεταβάλλεται οὐδ' ὁ τῶν Μακεδόνων διὰ τῆς συνάψεως τοῦ Δάρρων, ἂν τυχόν τις προτιμᾷ νὰ συνάψῃ πρὸς τὸ ἐθνικὸν Δάρρωνες, Δάρραιοι ἢ Δερσαῖοι.

Τὸ Μακεδονικὸν Ἀραντίδες (= Ἐρινύες) ὁ μὲν κ. Hoffmann συνάπτει πρὸς τὸ ἀρά, ὅθεν ἀρα-Fenr-ἄραντίδες, ἄλλοι δ' ὅμως, παρατηρεῖ ὁ κ. Kazarow, συνάπτουσι πρὸς τὸ Ἄρης (= Ἄρας Ἄραντος). Δὲν ἐξετάζω ἂν τὸ Ἄρης ἰσοδυναμῇ πρὸς τὸ Ἄρας Ἄραντος, ὄνομα αὐτόχθονος ἐν Φλειοῦντι καὶ Ἰδρυτοῦ Ἀραντίας; τοσοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ νὰ ἐρωτήσω, ἢ λέξις Ἀραντίδες ἐτυμολογουμένη ἐκ τοῦ Ἄρης γίνεται βάρβαρος; καὶ παύει νὰ συμβάλῃ εἰς χαρακτηρισμὸν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ὡς Ἑλληνικῆς; Τίνα σημασίαν ἔχουσιν αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ τοῦ κ. Kazarow;

Ὅμοίως τῷ Δάρρων διατείνεται καὶ περὶ τοῦ Μακεδ. βέδου = ἄηο, ὅτι δηλ. οὐχὶ πρὸς τὸ wē = πνεῖν ἀλλὰ πρὸς τὸ τοπωνυμικὸν Βεδόντια (ἢ Βεδόντια) πρέπει νὰ συναφθῇ. Παραλείπων πᾶσαν ἄλλην κρίσιν τῆς προτεινομένης νέας ἐτυμολογίας, παρατηρῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω κατὰ τίνα τρόπον δύναται τεχνολογικῶς νὰ παραχθῇ τὸ προσηγορικὸν καὶ δυσύλλαβον βέδου ἐκ τοῦ τοπωνυμικοῦ πολυσυλλάβου Βεδόντια. Ἐὰν δὲ τις θελήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ἀμφότερα κατάγονται ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, ὅπερ πάντοτε δυνατόν (ἰδὲ καὶ Pape-Benseler, Δεξ. κυρίων ὀνομάτων ἐν λ. Βεδόντια), τότε οὐδὲν ἄλλο ἐπιτυγχάνεται ἢ ὅτι ἄλλη τις ἀκόμη λέξις Μακεδονικῆ θρησκευτικῆς περιεχομένου συνάπτεται πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Θρακῶν, ὅπερ καθ' ἃ εἰ-

πομεν, οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ὡς πρὸς τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα τῶν Μακεδόνων.

Τὸ ἐπίθετον Ἐυδραχίνες· αἱ Χάριτες ὁ κ. Hoffmann ἐξέλαβε διὰ τὸ δ ὡς Μακεδονικὸν καὶ συνῆψε πρὸς τὸ ὄημα θέλγειν, καὶ ὁ κ. Kretschmer ἀσπάζεται τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην. Ἀλλὰ ὁ κ. Kazarow παρατηρεῖ, «ὅτι ἀφοῦ ἡ ἀρχή (l'origine) τῆς λέξεως εἶναι ἄγνωστος, πᾶσα ἐρμηνεία θὰ ἀπομένῃ προβληματικὴ». Παράδοξος παρατήρησις· διότι, ἀφοῦ ἡ σημασία τῆς λέξεως εἶναι ἡμῖν διὰ τοῦ λεξικογράφου γνωστὴ καὶ ἡ τοῦ κ. Hoffmann ἐτυμολογία φθολογικῶς ἀμεμπτος καὶ δὴ κατὰ πάντα λόγον πιθανή, διὸ καὶ γίνεται ἀποδεκτὴ, πῶς λέγεται ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῆς εἶναι ἡμῖν ἄγνωστος, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο πᾶσα ἐρμηνεία ἀμφίβηλος; Ἀρχὴ αὐτῆς εἶναι ἀκριβῶς ἡ διὰ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης ἀνευρεθεῖσα καὶ δειχθεῖσα ἡμῖν. Ἡ εἶναι ἄλλο τι τὸ ἐτυμον καὶ ἄλλο ἡ ἀρχή; Ἐρμηνεία δὲ αὐτῆς εἶναι τοῦτο μὲν ἡ γνωστὴ διὰ τοῦ Ἡουχίου, τοῦτο δὲ ἡ διὰ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης βεβαιουμένη. Μὴ ὑπολείπεται καὶ ἄλλο τι τρίτον; Πρόσθετος τέλος ὅτι, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὸ ἐν ἀρχῇ εὐ χαρακτηρίζει τὴν λέξιν ὡς γνησίαν Ἑλληνικὴν, ἀφοῦ τοῦτο ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γλώσσῃ πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαντᾷ. Αἱ ἀμφιβολίαι ἄρα τοῦ κ. Kazarow εἶναι τελείως ἀσύστατοι.

Ε'. Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Μακεδονικῶν μηνῶν.

Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Μακεδ. μηνῶν διατείνεται ὁ κ. Kazarow ὅτι «εἰς οὐδὲν συμπέρασμα δύναται νὰ ὀδηγήσωσιν ἡμᾶς. Αἱ περὶ τούτων γνώσεις ἡμῶν, λέγει, ἐλήφθησαν ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ παύρων, ὧν ἡ ἀρχαιότης δὲν ἀνέρεται πέρα τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων (τρίτου αἰῶνος)». Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μακεδόνες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον διέδωκαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κοινὴν, οὐδὲν παράδοξον, ὅτι εὐρίσκονται ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν μηνῶν τούτων λέξεις Ἑλληνικαί. Τὸ Μακεδονικὸν μηνολόγιον, τὸ ἀρχαιότερον τῶν χρόνων τούτων, ἐξακολουθεῖ, εἶναι ἄγνωστον ἡμῖν καὶ οὐδὲν κωλύει νὰ ὀμολογήσωμεν ὅτι τὰ Μακεδονικὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν εἶχον παραληφθῆ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἴδου λοιπὸν καὶ πάλιν ἐμφανίζεται τὸ δυνατόν τοῦ δανεισμοῦ καὶ αἱ ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἀτόπως, διότι οὐ μόνον ὀνόματά τινα μηνῶν φέρουσι σαφεῖς τοὺς Μακεδονικοὺς χαρακτήρας, ἀλλὰ καὶ διότι ἄλλα τούτων δὲν ἀναφέρονται ὡς ὀνόματα μηνῶν ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ χώρῃ, ὁπόθεν θὰ ἠδύναντο νὰ δανεισθῶσιν αὐτὰ οἱ Μακεδόνες, καὶ διότι τέλος μιᾷ φωνῇ πάντες Μακεδονικὰς παραδίδουσιν ἡμῖν τὰς ὀνομασίας τῶν μηνῶν ταύτας. Οὕτω λ. χ. καθ' ἃ διδάσκει ὁ κ. Hoffmann ἐν σ. 100 κέξ., ἐκ τῶν 12 Μακεδονικῶν μηνῶν, 4 μὲν ὀνομάζονται δι' ὀνομάτων γνωστῶν καὶ ἀλλαγῶν, Ἀπελλαῖος, Ἀρτεμίσιος, Δίος, Πάναμος, δύο δὲ δι' ὀνομάτων γνησίων Μακεδονικῶν, δυναμένων νὰ ἐρμηνευθῶσι κατὰ ἀπλολογίαν, Δαίσιος ἐκ τοῦ Θεοδαίσιος (ἐν Καλύμνῃ, Ῥόδῳ, Κῶ)

ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τὰ Θεοδίασια, καὶ Λάιος ἐκ τοῦ Ὀμολώιος (ἐν Ὁρωπῶ) ἀπὸ τῆς ἑορτῆς Ὀμολώια· τρία δ' ἄλλα εἶναι ἀγνωστα μὲν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, ἐρμηνεύονται δὲ εὐκόλως καὶ ἀναντιλέκτως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης συνφθὰ τοῖς φωνητικοῖς νόμοις· ἦτοι Δύστρος ἀντὶ *Θύστρος ἀπὸ τοῦ *θύσ-τρα ὁμοίου τῷ θύσ-θλα, Περίτιος ἀπὸ τῆς ἑορτῆς Περίτια (Περι-+ιτο-), παραβαλλομένης πρὸς τὰ Δαδαφόρια, Ὑπερβερετικός ἀντὶ ὑπέρφερεταίος ἐκ τοῦ ὑπερφερέτας (νεφεληγερ-έτας, ὄφιθρεμ-έτας, ὑπερμεν-έτας, περιναί-έτης, εὐχ-έτης), ὑπερφερέης (ὁ Ζεὺς). Τρία ἄλλα μένουσι μέχρι σήμερον ἀνερμηνευτα, Ἄδδναίος, Πορπιαίος καὶ Ξανδικός. Ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἅρα τῶν μνηνῶν ἐλέγχεται καὶ διὰ τῶν ἀριθμῶν ἀνακριβῆς ἢ δισχυρίσις τοῦ κ. Kazatow ὅτι τὰ ἀρχαῖα Μακεδονικὰ τῶν μνηνῶν ὀνόματα δυνατόν νὰ ἐξεβλήθησαν ὑπ' ἄλλων καὶ δὴ ὅτι τὰ φερόμενα ὡς Μακεδονικὰ δυνατόν νὰ εἶναι δάνεια κλπ. Οὐχί, ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἀληθεύσιν, ὅπως τοῦναντίον μάλιστα ἀληθεύει, τ. ἔ. ὅτι τὸ ἀρχαῖον, τὸ γνήσιον Μακεδονικὸν μνηολόγιον ἐσώθη καὶ κατόπιν, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο, ὡς ἕκαστος βλέπει, ἐμφαίνει σαφῶς τὴν γνώσιν τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν καὶ ἑορτῶν, ἅτε ἐξ αὐτῶν παραγόμενον, δῆλον ὅτι καὶ ἡ θρησκεία τῶν Μακεδόνων ἤδη ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦτο ἡ αὐτὴ τῇ Ἑλληνικῇ. Ἄν δ' ἐπειτα προσετέθησαν εἰς αὐτὴν καὶ βαρβαρικά τινά, τοῦτο συνέβη, ὡς γνωστόν, καὶ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι.

ζ'. Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Μακεδόνων μεγιστάνων.

Τὰ ὀνόματα τῶν μεγιστάνων Μακεδόνων, τῶν στρατηγῶν κλπ. εἶναι γνησίως Ἑλληνικά κατὰ τὸν Hoff., ἕνια δὲ τούτων συγγενεύουσι τοῖς Θεσσαλικῶς, τοῦτο δὲ ἐμφαίνει καὶ τὴν συγγένειαν τῶν διαλέκτων τούτων.

«Ἀλλὰ, παρατηρεῖ ὁ κ. Kazatow, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἂν οἱ φέροντες τὰ ὀνόματα ταῦτα ἦσαν γνήσιοι Μακεδόνες ἢ ἐπήλυδες. Κατὰ τὸν Θεόπομπον, λέγει, ἐν τοῖς εἰσάγειοις τοῦ Φιλίππου ὑπῆρχον ἄνδρες ἐκ τε τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Δὲν θὰ ἀπατηθῶμεν δέ, ἐπιφέρει, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ αὐτὸ σύστημα ἐφήρμοζον καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ. Οὕτω δὲ (δηλ. διὰ τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης) ἐπιτυγχάνομεν νὰ διαφωτίσωμεν μικρόν τι τῆς εἰσχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς μεγιστάνας τῆς Μακεδονίας, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τούτου καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα φέρουσι πολλοὶ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν Μακεδόνων. Ἐπειτα καὶ ὁ κ. Thumb ἐξαιρεῖ τὸν ἐπισφαλῆ χαρακτῆρα τῶν ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων λαμβανομένων ἀποδείξεων. Ἀποδεικτικὰ θὰ ἦσαν, λέγει, ἐν τούτοις οὐχὶ τὰ Ἑλληνικά, ἀλλὰ τὰ μὴ Ἑλληνικά κύρια ὀνόματα. Ἡ μεταβολὴ τῶν ὀνομάτων τούτων εἶναι φαινόμενον λίαν σύνθητος. Καὶ ἐκ τούτου ὅτι κύρια ὀνόματα Μακεδόνων φέρουσι Θεσσαλικὸν χαρακτῆρα, συνεπέραμεν, ὁ κ. Vasmer ὅτι τὰ πλείστα τούτων ἐλήφθησαν ἐκ τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου».

Ὅστις ἰδοὺ πάλιν τὸ δυνατόν καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δανεισμοῦ εἰς τὸ μέ-

σον! [Ἡ αὐτὴ ἀπλουστάτη μέθοδος, ἣν εἶδομεν καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὀνομάτων τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἄλλων Μακεδονικῶν λέξεων ἀνωτ. σελ. 232 καὶ σελ. 241. Ἀντὶ πάσης ἐξετάσεως τοῦ πόθεν κατήγοντο οἱ ἑταῖροι καὶ λοιποὶ Μακεδόνες ἀξιωματικοὶ κλπ. καὶ ἀντὶ ἐξετάσεως τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν πολυτίμων διδαγμάτων πολὺ εὐκολώτερον εὐρίσκει ὁ κ. Kazarow νὰ ἐκβάλῃ αὐτὰ ἀπλουστάτα εἰς τὴν θάλασσαν ὡς ἄχρηστα, διατεινόμενος ὅτι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἂν οἱ φορεῖς τούτων ἦσαν γνήσιοι Μακεδόνες καὶ ὑποτιθεῖς ὅτι δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐπὶλυδες. Τὸ δὲ θαυμασιώτερον, διὰ τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς υποθέσεως ταύτης δισχυρίζεται ὅτι ἐπιτυγχάνει νὰ διαφωτίσῃ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν εἰσχώρησιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς εὐγενεῖς Μακεδόνας κλπ. Λαμπρὰ μὰ τὴν ἀλήθειαν διαφωτίσας.]

Ἄλλ' ὡς ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους τοῦ κ. Kazarow ἀκριβέστερον. Ἐν πρώτοις αὐτὸς οὗτος λέγει κατωτέρω ὅτι οἱ Μακεδόνες εἶχον ἴδιον ἐθνικὸν (φυλετικὸν ὄνομα) ἐγὼ αὐτὸ αἶσθημα, καὶ ὅτι δι' αὐτὸ ἀντετάσσοντο καὶ ἀντιδιεστέλλοντο πρὸς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας. Καὶ ὅμως αὐτοὶ οὗτοι πάλιν οἱ Μακεδόνες διὰ τῆς υποθέσεως ταύτης τοῦ κ. Kaz. φαίνονται καθ' ὁλοκληρίαν ἀδιάφοροι καὶ ἀναίσθητοι πρὸς ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέχονται, ἵνα ἢ τάξῃ τῶν ἑταίρων τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν ἀποτελήται ἐξ ἀνδρῶν οὐχὶ Μακεδόνων. Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ ἀνθελληνικὸν τοῦτο αἶσθημα λέγεται ὅτι εἶχον οἱ Μακεδόνες ἰσχυρότατον μὲν ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ὅτε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ. Kazarow εἶχον ἐξελληνισθῆ καὶ ἀποβάλῃ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἀσθενέστατον δὲ ἐπὶ Φιλίππῳ καὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὅτε κατ' αὐτὸν πάλιν τὸν κ. Kazarow ἔσφζον ἔτι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξελληνισθῆ, ἦσαν ἔτι βάρβαρο, ἀπῆρτιζον ἴδιον ἔθνος καὶ Κοάτος οὐχὶ Ἑλληνικόν. [Ἐρωτῶ, εἶναι ταῦτα λογικὰ καὶ πιθανά; Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσεὶ τις ἔλεγεν ὅτι οἱ Πρωῦσοι πρὶν μὲν ἐκγερμανισθῶσιν ἐδέχοντο προθύμως Γερμανοὺς εἰς τὰ ἀνώτερα παρ' αὐτοῖς πολιτικά καὶ στρατιωτικά ἀξιώματα, ἐκγερμανισθέντες δὲ οὐκέτι. Καὶ ὅμως εἰς ταῦτα ἄγει ἡ ὑπόθεσις τοῦ κ. Kaz., λέγοντος ὅτι οἱ ἀποκρούοντες τὸν ἕνα ἐκ Καρδίας Ἑλληνα, τὸν Εὐμένη, μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ἐδέχοντο ἐπὶ Φιλίππῳ καὶ πρότερον τοσοῦτους ξένους παρ' ἑαυτοῖς.]

Ἐπειτα σημειωτέον ὅτι διὰ τῆς υποθέσεως ταύτης παρίστανται οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ὡς ἀσυνετώτατοι ἀπάντων ἀνθρώπων, ἀφοῦ καθ' οὗς χρόνους σχεδὸν διαρκῶς ἐσαλεύετο ὁ θρόνος αὐτῶν ὑπὸ ποικίλων στάσεων καὶ ἐπαναστάσεων καὶ ἐκινδύνευεν ὑπὸ τε ἄλλων καὶ τῶν περιόικων βαρβάρων, πολλαχῶς ἀναμειγνυομένων εἰς τὰ πράγματα τῆς Μακεδονίας, οὗτοι προσεκάλλουν καὶ ἐδέχοντο ἄλλοφύλους ἀνθρώπους εἰς τὰ ὑπατά στρατιωτικά καὶ πολιτικά ἀξιώματα. Ταῦτα προφανῶς ἐγένοντο δυνατὰ μόνον τότε, ὅτε διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Φιλίππου ὁ Μακεδονικὸς θρόνος ἐστερεώθη καὶ ἐξησφαλίσθη ἀπὸ πάσης ἐμφυλίου ταραχῆς καὶ ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ κινδύνου, πρότερον δ' οὐχί. Ὅτι δ' ὅμως οὐδὲ τότε εἰσεχώρησαν πολλοὶ ἐκ τῆς

ἄλλης Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ ἐν Μακεδονίᾳ μεγαστάνες ἦσαν γνήσιοι Μακεδόνες, τοῦτο θὰ γίνῃ μὲν καὶ κατωτέρω δῆλον, ὅτε θὰ ἐξετασθῶσι τὰ κατὰ τὸν παραδιδόντα ἡμῖν ταῦτα Θεόπομπον, νοεῖ δ' ἕκαστος εὐκόλως ἀπὸ τοῦδε μανθάνων ὅτι εὐτυχῶς ὑπάρχουσιν εἰδήσεις περὶ τῆς χώρας ἕξ ὧν πολλοὶ τούτων ὠρμήθησαν, καὶ ἐπομένως πᾶσα ὑπόθεσις περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος εἰσχωρήσεως αὐτῶν εἰς Μακεδονίαν παρέλκει. Οὕτω λ. χ. Πτολεμαῖος ὁ Λάγος μαρτυρεῖται ὅτι κατήγετο ἐκ τῆς Ἑορδίας, ὁπότεν καὶ ὁ Κρατεύας, ὁ Κράτερος δὲ καὶ ὁ Περδίκκας ἐκ τῆς Ὀρεστίας, ὁ Πολυπέργων ἐκ τῆς Τυμφαίας (προβλ. Hoff. 133) κλπ. Καὶ ὁ κ. Solmisen δὲ ἐν Berlin. Philol. Wochenschrift 1907 σ. 270 λέγει ὅτι

«οἱ φορεῖς τῶν ὀνομάτων τούτων ἀνήκον βεβαίως ἢ πιθανῶς εἰς τοὺς ἐπισημοὺς κύκλους, διότι κατὰ τὸν Δ' καὶ Γ' αἰῶνα οὗτοι παρέχουσι τὴν βεβαιότητα ὅτι ἦσαν γνήσιοι Μακεδόνες, οὐχὶ δὲ ὅτι μόνον πολιτικῶς ἀνήκον εἰς τὴν Μακεδονίαν».

Περὶ δὲ τῆς γνώμης τοῦ κ. Thumb ὅτι τὰ μὲν μὴ Ἑλληνικὰ κύρια ὀνόματα, ἂν τυχὸν ἀπῆντιον ἐν τοῖς τῶν στρατηγῶν καὶ λοιπῶν ἀκολουθῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, θὰ ἦσαν ἀποδεικτικά, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ οὐχί, τοσοῦτον μόνον ἔχω νὰ παρατηρήσω ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος θὰ παρετήρει τὸ ἀλλόκοτον τῆς γνώμης αὐτοῦ ταύτης, ἂν τις προέβαλλεν αὐτῷ κύρια ὀνόματα οἷον Σιδέκτας, Σίπομπος ἢ Ἡσυχούλος, Νιουμφῆα, Κλιγνέτω, ἢ Σουκράτεις, Φιλοῦτας, Σπυεδρόνιος κτι. καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἂν δύναται ἐκ τῆς μορφῆς αὐτῶν νὰ ὀρίσῃ τὴν διάλεκτον, εἰς ἣν ἀνήκουσιν. Εἶναι δ' ὅμως προφανές, ὅτι ἂν ταῦτα, ὄντα Ἑλληνικά, εἶναι ἀποδεικτικά τῆς διαλέκτου οὐδεὶς λόγος νὰ μὴ εἶναι καὶ τὰ Μακεδονικά ἐπ' ἴσης ἀποδεικτικά οὐ μόνον, ὅπως διδάσκει, ἂν τυχὸν συνέβαινε νὰ εἶναι βαρβαρικά, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι, ὅπως εἶναι, Ἑλληνικά, οἷον Βάλακρος, Κεβαλίνος, Πτολεμαῖος κλπ.

Ζ'. Ποίους τινὰς ἐθεώρουν οἱ Ἕλληνες τοὺς Μακεδόνας
καὶ ποίους τινὰς ὑπελάμβανον οἱ Μακεδόνες ἑαυτούς.
Παρερμηνεῖα χωρίου τοῦ Κοῖνιου Κουρτίου.

«Εἶναι, λέγει ὁ κ. Kazarow, σπουδαιότατον καθ' ἃ παρετήρησε καὶ ὁ κ. Kretschmer, νὰ ἤξεύρωμεν, ἂν οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν κατὰ πάντας τοὺς χρόνους τοὺς Μακεδόνας ὡς Ἕλληνας. Κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς καὶ Ῥωμαϊκοὺς χρόνους οἱ Μακεδόνες βεβαίως εἶχον ἀφομοιωθῆ πρὸς τοὺς Ἕλληνας· ἀλλ' αὐτὸ οὐδὲν σημαίνει, διότι καὶ οἱ Θράκες, ἐξελληνισθέντες βραδύτερον, δὲν διέφερον τῶν Ἑλλήνων τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ ταῦτα δὲ οὐδὲν ἀποδεικνύουσι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι προσαχθέντα μαρτύρια τῶν ἀρχαίων πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνεγνώριζον μεταξὺ ἑαυτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων κοινὴν ἐθνικότητα. Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ κατηγορίαν δύναται τις νὰ ὑπαγάγῃ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ τεκμήρια τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως

ὅσα προσάγει πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο οἰκεία εἰς τοὺς Μακεδόνας». Ἐν ὑποσημειώσει δὲ προστίθῃσι καὶ τὰδε: Ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τὸ ἀκόλουθον χωρίον τοῦ Κοίντου Κουρτίου VI. 10,39 *Mihi quidem obicitur, quod societatem patrii sermonis asperner, jam pridem nativus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus quam victis peregrina lingua (c'est à dire le grec) discenda est.*»

Ὁ κ. Κ. καὶ ἐπὶ ταῦτα ἐφήρμοσε τὴν ἀπλοποιητικὴν αὐτοῦ μέθοδον.

Πάντα τὰ τοῦ κ. Χατζιδάκι, διατείνεται, ἱστορικὰ καὶ γλωσσικὰ τεκμήρια οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν. Διὰ τὴν αἰτίαν: διότι εἶναι σπουδαιότατον νὰ γινώσκωμεν τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἀλλ' ἡμεῖς, ὡς φαίνεται, ἀγνοοῦμεν κλπ.

Ἄλλ' ὅς ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους αὐτοῦ κατὰ σειρὰν καὶ πρῶτον τὸ παρορθῶμεν χωρίον τοῦ Κορτίου. Τοῦτο παρερμήνευσεν ὁ κ. Kazarow, διότι βουλόμενος, ὡς φαίνεται κατὰ πάντα τρόπον ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν Ἑλληνες, περιέπεσεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους λεγόμενον σφάλμα «ὃ γὰρ βούλεθ' ἕκαστος, τοῦτο καὶ οἶται», ἥτοι ἐξέλαβε τὸ peregrina lingua ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἑξένη, ἄλλη γλῶσσα, ἂν καὶ ἔπρεπε ἐπὶ τοῦ ἑξένη διάλεκτος? Παρέβλεψε δηλ. νὰ ἐξετάσῃ μὴ ἡ λέξις lingua ἔχη καὶ ἄλλην σημασίαν πλὴν τῆς γενικῆς γλῶσσα καὶ μὴ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ Κορτίου δηλοῖ ὄντως ἄλλο τι. Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ πρῶγμα δὲν ἦτο τῶν πάντων δυσκόλων, διότι α') καὶ ἐν αὐτῷ τῷ λεξικῷ Forcellini A' σ. 674 ἐν λ. lingua ἀναγινώσκειται «. . . iten in una lingua diversitas sermonis. Cic. Fl. 26 de Massilia: Quae tam procul a Graecorum regionibus, disciplinis, linguaque divisa . . .». Προβλ. καὶ Quintil. Institut. Orator. IB' 10,33-4 «Itaque tanto est sermo graecus latino iucundior, ut . . . at illis non verborum modo sed linguarum etiam inter se differentium copia est». Προβλ. ἔτι καὶ Θεσσαρ. Στεφάνου ἐν λ. γλῶσσα, ἔνθα πολλὰ παραδείγματα ἀναγινώσκονται ἐν οἷς τὸ γλῶσσα ἐπὶ τοῦ διάλεκτος, ἰδίωμα, λέξις ἰδία τινὸς κλπ. κεῖται. β') ὅτι ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ ταύτην τὴν σημασίαν τῆς διαλέκτου καὶ οὐχὶ τὴν τῆς γλώσσης ἔχει, περὶ τούτου οὐδεμίαν ἐπιτρέπουσιν ἀμφιβολίαν τὰ συμφοροῦμενα. Ἴδου αὐτὰ: Praeter Macedonas plerique adsunt, quos facilius quae dicam percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua tu egisti: non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi posset a pluribus». Ταῦτα οὐδὲν ἄλλο δηλοῦσιν ἢ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Φιλώτου ἄνδρες ἐν τῷ στρατῷ παρερισκόμενοι καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καταγόμενοι, ὄντες δὲ πολυάριθμοι (plerique) θὰ κατενόουν τὸν λόγον αὐτοῦ εὐκολώτερον (facilius), ἂν ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ συνήθει καὶ γνωστῇ πᾶσι τοῖς παρερισκομένοις γλώσσῃ ἢ ἂν ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ. Ὁμοίως δὲ, λέγει, ἐλάλησε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος οὐχὶ δι' ἄλλην αἰτίαν ἢ ὅπως ὁ λόγος αὐτοῦ δυνηθῆναι νὰ νοηθῆναι ὑπὸ πλειόνων. Ἄλλὰ τὸ facilius τοῦτο θὰ ἦτο ἐσχάτως ἄτοπον καὶ ἀνόητον, ἂν προέκειτο

ἑξένη, ἄλλη γλῶσσα

α')

β')

περὶ ξένης ὅλως γλώσσης· διότι οὔτε εὐκόλως οὔτε εὐκολώτερον θὰ ἠδύναντο νὰ νοήσωσι τὰ λεγόμενα, ἂν ὄντως ἦτο ξένη γλώσση ἢ Μακεδονική, μετὰ τινος δὲ δυσκολίας, ἂν ἦτο ἀπλῶς διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς, ὅποια λ. χ. ἢ Διολική, ἢ Λακωνική κλπ.. Διότι οὕτως ὀρίζεται ξένη γλώσσα, ἣς οὐδὲν νοοῦμεν, ξένη δὲ διάλεκτος ἦν μετὰ δυσκολίας τινός καταλαμβάνομεν¹⁾. Ταῦτα πάντα ἠρμηνεύθησαν ἤδη πρὸ πολλοῦ (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σελ. 23), ἔνθα καὶ περὶ τοῦ Μακεδονιστὶ καλῶν, Μακεδονιστὶ τῆ φωνῆ (σ. 49) ἐγένετο ὁ προσήκων λόγος, ἀλλ' ὁ κ. Kazarow οὐδὲν τούτων εὐηρεστήθη νὰ λάβῃ

Αθήνα 8 (1896)
23

ὑπ' ὄψιν, πολὺ εὐκολώτερον εὐρών, ὡς φαίνεται, ν' ἀποβάλλῃ πάντα συλλήβδην τὰ ἐμὰ διὰ μιᾶς προτάσεως ὅτι οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν!

Δεύτερον ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἂν δηλ. ἐθεώρουν ἀλλήλους ὁμοφύλους ἢ μή, περὶ τούτου παρατηρῶ ὅτι ὁ κ. Kazarow πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ περὶ τῆς ἀλλοτριότητος αὐτῶν παρατίθει χωρίον τοῦ κ. Kaerst, διδάσκοντος ὅτι ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου οἱ Μακεδόνες διεκρίνοντο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀκριβέστατα πανταχοῦ, λέγει, ἀνακύπτει ἡ συνείδησις τῶν Μακεδόνων ὡς ἀποτελούντων ἴδιον ἔθνος καθ' ἑαυτούς. Ἐν ὑποσημειώσει δὲ ἀναφέρει καὶ τὸ γεγονός ὅτι Εὐμένης ὁ Καρδιανός, εἰ καὶ μεγίστην εἶχεν ἀξίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἰδρῆσῃ ἴδιον Κράτος ὅπως ἄλλοι στρατηγοὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διότι οἱ Μακεδόνες δὲν ἠνείχοντο νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἂν ὁ κ. Kazarow ἐμελέτα τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν εἰλικρινῶς, θὰ παρετήρει ὅτι τὸ πρῶγμα ἔχει ἄλλως. Καθ' οὗς χρόνους δηλ. τὸ πρῶτιστον ἦτο ἡ πόλις καὶ ἡ φυλὴ, καὶ κατόπιν ἤρχετο ἡ γενικωτέρα πατρις, ἢ ὅλη Ἑλλάς, τοιαῦτα φαινόμενα ἦσαν συνήθη. Μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔστειλαν ποτὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν ἀρμοστὰς ἄλλους πλὴν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῶν ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου; Ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι Γέλων ὁ τύραννος τῶν Συρακοσίων μόνον ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐδέχετο νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ὅτι οἱ Σπαρτιάται προετίμησαν νὰ ἀναλάβωσι τὸν φοβερὸν ἀγῶνα μόνον μᾶλλον ἢ νὰ παραχωρήσωσι τὴν ἡγεμονίαν ταύτην εἰς ἄλλους (Ἡρόδ. Ζ' 158-9), ἐκεῖνος δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ μέγα φρόνημα ἐκάστης Ἑλληνικῆς φυλῆς περὶ τῆς ἡγεμονίας καὶ διὴ καὶ τῶν Μακεδόνων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης δυνάμεως αὐτῶν, καὶ θὰ ἔρμηνεύσῃ τὴν πρὸς τὸν Εὐμένην διαγωγὴν αὐτῶν, ὅπως καὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν θὰ θελήσῃ δὲ νὰ συναγάγῃ ἐκ τοῦ φαινομένου τούτου βεβαιωμένα καὶ ἀτοπα συμπεράσματα περὶ διαφόρου ἐθνικότητος τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἦρκει ἀπλῶς ἡ φυλετικὴ καὶ πολιτικὴ διαφορὰ καὶ οὐδεμία

¹⁾ Ποβλ. Σέξτου Ἐμπεριου Πυρρῶν. Ὑποτιμῶς. Α' 74 ἐπιτῆ τῶν βαρβάρων φωνῆς ἀκούοντες οὐ συνίμεν, ἀλλὰ μονοειδῆ ταύτην εἶναι δοκοῦμεν. Καὶ Πορφυρ. Περὶ Ἀποχῆς ἐμφύχων Γ' § 3 «ἡμεῖς ψόφου μόνον ἀντιλαμβανόμεθα καὶ ἤχου, ἀξύνετοι ὄντες τῆς Σκυθῶν δμιλίας, καὶ κλαγγάζειν δοκοῦσιν καὶ μηδὲν διαφθερῶν . . .»

ἀνάγκη ἄλλης, ἐθνικῆς, ὅπως συμπεραίνει ὁ κ. Kazarow (πρὸς. καὶ τὰ ἐν Caesaris, bello Gall. B' 4,5 περί τῶν Βελλοσάκων λεγόμενα).

Εἶναι δὲ ἰδίας παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι αὐτὸς ὁ κ. Kazarow μικρὸν κατωτέρω ἐπιζητῶν νὰ πείσῃ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἰλλυρικῆς καταγωγῆς καὶ δι' αὐτὸ ἀντιλέγων πρὸς τὸν κ. Kaerst ἀποβάλλοντα τὴν γνώμην ταύτην διὰ τὸν λόγον ὅτι «τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς ἱστορίας τῶν Μακεδόνων εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀντίθεσις ἣτις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μόνον γειτονικῆς ἀντιζηλίας, ἀλλὰ σύγκρουσις βαθυτάτη δύο ἀντιθέτων ἐθνῶν», ἀντιλέγων, εἶπον, τῷ κ. Kaerst διδάσκει τὸ ὀρθότατον ὅτι «ἐθνικὸς ἀνταγωνισμὸς δὲν εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τοιοῦτων ἀντιζηλιῶν». Ἀλλὰ τὸ ἀληθέστατον διδάγμα τοῦτο λησιμονεῖ καὶ δὲν θέλει νὰ ἐνθυμηθῇ ἐν τῇ προσκαίρῳ ἀντιζηλίᾳ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Ἐπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ παρομοίωσις τῶν ἐξηλληνισμένων κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους Θρακῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας τοῦ Δ' καὶ Γ' αἰῶνος π.Χ. εἶναι πλημμελής. Διότι τῶν μὲν Θρακῶν ὁ ἐξελληνισμὸς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι φυσικὸς καὶ εὐνόητος, τῶν δὲ Μακεδόνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους παντάπασιν ἀδιανόητος καὶ ἀδύνατος. Μακρὰ δηλ. διοικήσις τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου, στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, δικαστήρια, γράμματα, Χριστιανικὴ θρησκεία δι' Ἑλλήνων διαδοθεῖσα εἰς αὐτούς, μακροχρόνιος ἐπικοινωνία καὶ ἀνάμειξις μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἤτο φυσικὸν νὰ ἐπιφέρῃσι τὸν ἐξελληνισμὸν αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ τοῦτο κατὰ τὸν Δ' καὶ Γ' π. Χ. αἰῶνα ἐν Μακεδονίᾳ; Περὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ ἐξελληνισμοῦ τούτων ἰδὲ κατωτέρω.

Ἄλλ' ἰδοῦ, λέγει ὁ κ. Kaz., ὅπου καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐν Β' 80 καὶ Γ' 81 διαστέλλει τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως διακρίνει καὶ τὰ Ἡπειρωτικὰ φύλα τῶν Χαόνων, τῶν Θεσπρωτῶν καὶ τῶν Μολοσσῶν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὀνομάζει αὐτοὺς βαρβάρους, τ. ἔ. δὲν ἀναγνωρίζει συγγένειαν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ταῦτ' οὖν ποιεῖ καὶ ὁ Θρασύμαχος. Καὶ πάλιν ἔχω νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ κ. K. δὲν ἐμελέτησε, ὡς ὄφειλε, τὰ κατὰ τὸ ζήτημα τοῦτο· διότι ἤδη πρὸ πολλοῦ διὰ μακρῶν ἀπεδείχθη (Ἀθηνᾶς Η' σ. 9 κἑξ) ὅτι κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους τὰ ὀνόματα Ἑλλην καὶ βάρβαρος δὲν εἶχον πάντοτε μίαν καὶ μόνην, τὴν συνήθως ἀποδιδομένην αὐτοῖς ἐθνολογικὴν σημασίαν. Ἀλλὰ τὸ μὲν Ἑλλην καὶ Ἑλλάς ἐξελήφθησαν συνώνυμα τῶν: ἄνθρωποι πεπολιτισμένοι, χώρα ἡμερωμένη, πεπολιτισμένη. Πρὸς. Ἰσοκράτ. Πανηγυρ. 50 «τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ'... καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἄνομα πεποιήκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας». Πρὸς. καὶ ὅσα γράφει ὁ ἱστορικὸς Ἐ. Κούρτιος ἐν τῇ Ἑλλην. Ἱστορίᾳ αὐτοῦ Γ' 397 «Οἱ Ἕλληνες τῶν δοκίμων χρόνων σφόδρα δυσσρέ-

Ἀθηνᾶ 8 (1896)
σ. 9 κἑξ.

στωσ εἶχον πρὸς ἅπαν ξενότροπον ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς ἥθεσιν; ἔθεν συνήθως ἀντιδιέστειλλον ἑαυτοὺς πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς καὶ ἀπεχωρίζοντο στενότερον τοῦ ἀληθοῦς, ὥστε καὶ συγγενῆ φύλα ὑπελάμβανον ὡς ἄλλοδαπὰ καὶ βάρβαρα! Ἡ ξενότροπον δὲ τοῦτο] ἔκειτο ἐν τῇ διαφορᾷ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ δι' αὐτὸ τὸ περί τούτου αἰσθημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθὲς τεκμήριον τῶν ἐθνολογικῶν σχέσεων».

Ern. Curtius,
3. 397

Ὅπως δὲ κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας τὸ ὄνομα Ἑλλην ἀπόλεσε κατὰ μικρὸν τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ λέξις βάρβαρος ἐδήλωσε κατὰ μικρὸν οὐχὶ μόνον τοὺς ἀλλογλώσσους καὶ ἀλλογενεῖς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας τὴν φύσιν, τοὺς τρόπους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα ἐκείνων. Οὕτως ὁ Ἀριστοφάνης, ἐν Νεφέλαις 492 ὀνομάζει τὸν Στροεψιάδην ἀμαθῆ καὶ βάρβαρον ὁ δὲ Ψευδοδημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος Β' 17 γράφει «... οὕτω σκαιὸς ἐστὶ καὶ βάρβαρος τὸν τρόπον», ὁ δὲ Ἡγήσανδρος Ἀποσπασμ. 11 (Ἀποσπ. Ἑλλήνων Ἱστορ. Δ' σ. 415) ἐρωτᾷ «πότερα Βοιωτοὶ βάρβαροι τυγχάνουσιν ὄντες ἢ Θετταλοὶ; κλπ.» Ταῦτα πάντα σαφῶς μαρτυροῦσιν ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων διεγνώσθη ἡ ὀλίγον βραδύτερον διαρρηθὴν ἐκφρασθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι «βέλτιον ἀρετῇ καὶ κηκίᾳ διαίρειν ταῦτα».

Λέγων ἄρα ὁ Θουκυδίδης ἢ πᾶς ἄλλος ἀρχαῖος τοὺς Μακεδόνας, τοὺς Ἡπειρώτας, τοὺς Αἰτωλοὺς κλπ. βαρβάρους, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ λέγῃ ἢ ὅ,τι ἀριστοτεχνικῶς ἐξέδηκεν αὐτοὺς οὕτως ὁ Θουκυδίδης ἐν Α' 5-6 εἰπὼν «δηλοῦσι δὲ τῶν τε ἡπειρωτῶν τινες ἐτι καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δρᾶν... καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περί τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκρυνᾶγας καὶ τὴν ταύτην ἡπειρον. Τό τε σιδηροφορεῖσθαι τοῦτοις τοῖς ἡπειρώταις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ληστείας ἐμμεμένηκεν... σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἐτι οὕτω νεμόμενα τῶν ποτε ἐς πάντας ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων». Δηλ. οἱ εἰρημένοι λαοὶ εἶναι μὲν Ἕλληνες, (πολλὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος), ἀλλὰ δὲν μετέβαλον τρόπους, δὲν ἐξεπολιτίσθησαν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ ζῶντες κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἶναι λείψανα καὶ ἅμα ἀπόδειξις τῆς προτέρας πάντων διαίτης. Ὁ λόγος ἄρα αὐτοῦ ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὸν πολιτισμόν, οὐχὶ εἰς τὰς ἐθνολογικὰς σχέσεις τῶν λαῶν τούτων καὶ μόνον παρερμηνεύων τις τοὺς λόγους αὐτοῦ δύναται νὰ νοήσῃ αὐτοὺς ἄλλως. Διὰ ταῦτα καὶ ὅταν κατόπιν ἐν Γ' 94 τοῦ λόγου ὄντος πάλιν περὶ τῶν Αἰτωλῶν λέγῃ ὅτι «Τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κόμας ἀτειχίστους καὶ ταχύτας διὰ πολλοῦ καὶ σκευῆ ψιλῆ χρώμενον... ἐπιχειρεῖν δὲ ἐκέλευον πρῶτον μὲν Ἀποδώτους, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσαι καὶ μετὰ τούτους Εὐρυτάσιν, ὅπερ μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι δὲ γλώσσαν καὶ ὄμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγεται», ταῦτα οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ ὅτι εἶχον ὑπολειφθῆ μεγάλας ἐν τῷ πολιτισμῷ, (σημειώσαι δὲ καὶ τὸ γλώσσαν ἐπὶ τοῦ δι' ἄλεχτος), διότι ἐπιγραφαὶ τῶν αὐτῶν καὶ μικρῶ ὑστερωτέρων χρόνων διδάσκουσιν ὅτι Ἑλληνιστὶ ἐλάλουν πάντες οἱ

Ἕλληνας

λαοὶ οὗτοι. Ὅτι δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐλάλουν Ἑλληνιστὶ θὰ δειχθῆ κατωτέρω, ὅτε θὰ γίνῃ λόγος καὶ περὶ τῶν Ἡπειρωτῶν.

Ἐπειτα κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῷ Θουκυδίδῃ ἦτοι κατ' αὐτὸν τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἐχαρακτήρισεν ὁ Εὐριπίδης, καθ' ἃ ἤδη πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη (Γλωσσολ. Μελετ. Α' 63) Ἑλληνας τοὺς Μακεδόνας· διότι εἰσάγων εἰς τὸ στόμα τῆς Ἰφιγένειας τοὺς στίχους «βαρβάρων δ' Ἑλληνας ἄργειν εἰκός, ἀλλ' οὐ βαρβάρους, μητρ, Ἑλλήνων...» σαφῶς ἐδήλωσεν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐνώπιον τῶν ὁποίων παρεστάθη τὸ δράμα τοῦτο (Ἰφιγένεια ἐν Αἰδίῳ), ἐθεώρουν ἑαυτοὺς Ἑλληνας καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τραγικὸς τούτους ὁμοίως Ἑλληνας ἐθεώρει. Διότι κατ' ἃ ἔλεγον τότε, ταῦτα θὰ ἀπετέλουν φρικτὴν προσβολὴν κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἂν οὗτοι μὴ ἦσαν Ἑλληνες, ἀλλὰ βάρβαροί. Ἡ δὲ ἀντίρρησης ὅτι δι' αὐτὸ θὰ ἐκολακεύετο ὁ βασιλεὺς, εἶναι ἄτοπος· διότι κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο ἢ θὰ ἀντιτάσσειτο πρὸς τοὺς ὄν ἦρχεν, ὁ σφόδρα ἀσύνητον καὶ ἀνάρμοστον ἄρχοντι, ὁποῖος ὁ εὐφυῆς Ἀρχέλαος. Προόφθες ὅτι ἢ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλεία δὲν ἦτο ὡς ἐν Περσίᾳ βασιλεία.

Ὁ κ. Kretschmer διδάσκει ὅτι, «ἂν οἱ Μακεδόνες πρόπῃ νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἢ μὴ, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπλῶς ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος Ἑλλην καὶ σχετίζεται ἀπλῶς πρὸς σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης. Προστίθησι δὲ ὅτι, ὅπως οἱ Ὀλλανδοὶ δὲν θεωροῦνται Γερμανοὶ οὔτε ἕφ' ἑαυτῶν οὔτε ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, διότι ἀπήρτισαν ἴδιον αἶσθημα καὶ ἰδίαν γλῶσσαν, οὕτω καὶ οἱ Μακεδόνες. Δὲν ἔχομεν, ἐξακολουθεῖ, νὰ ἐξετάσωμεν τὴν γλῶσσαν τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ μάθωμεν ἂν ἢ χρησῆται τῆς γλώσσης περιελάμβανε τοὺς Μακεδόνας ἐν τῷ ὀνόματι Ἑλληνες. Ἄν δὲ ἢ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων λαλουμένη γλῶσσα πρόπει νὰ θεωρηθῆ Ἑλληνικὴ διαλέκτος ἢ μὴ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀγὼν περὶ λέξεων. Ἄρχει ὅτι κατὰ τὴν Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐθεωροῦντο βάρβαροι». [Ταῦτα, τοῦ κ. Kretschmer, ὁμολογῶ, φαίνονται μοι παράδοξα. Διότι ἐφρόνουν ὅτι πρὸς διαίγνωσιν καὶ διάκρισιν τῶν ἐθνολογικῶν ζητημάτων ἦρχουν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας Η' 144 ἀναφερόμενα χαρακτηριστικὰ, «ἄραιον τε καὶ ἐμέγλωσσαν καὶ θεῶν ἰδρύματά τε καὶ θυσίαι, ἤθεά τε ὁμότροπα», τ. ἔ. ὅτι ἢ γλῶσσαι ἦν λαλεῖ ἕκαστος λαός, ἢ θρησκεία καὶ παραδόσεις, οἱ πόθοι καὶ οἱ τρόποι αὐτοῦ κλπ. εἶναι ἀπείρῳ ἀσφαλέστερα τεκμήρια ἢ ἢ γλωσσικὴ χρῆσις ὀνόματός τινος καὶ τούτου μάλιστα κατὰ τινος μόνον αἰῶνα. Ἐπειτα νομίζω ὅτι τὰ αἰσθήματα καὶ μάλιστα τὰ πρόσκαιρα αἰσθήματα τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ λαῶν πρὸς ἀλλήλους δὲν εἶναι πάντοτε ὁμοίως χριτῆς τῶν ἀληθῶν συγγενικῶν σχέσεων (ὄρα τὰ ἀνωτέρω σ. 247-8 ὑπὸ Ἐρν. Κουροῦ λεχθέντα «τὸ ἐξνότροπον ἔκειτο ἐν τῇ διαφορᾷ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ δι' αὐτὸ τὸ περὶ τούτου αἰσθημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθὲς τεκμήριον τῶν ἐθνολογικῶν σχέσεων»). Παράδειγμα ἔστωσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ὀλλανδοί. Ἡ μήπως οὔτοι

Ἐπειτα οἱ Μακεδόνες εἶχον καθόλου ὁμοίαν θρησκείαν, τοὺς αὐτοὺς θεοὺς κλπ. ἐλέχθη ἀνωτέρω σ. 242 ἐν τῷ περὶ τῶν μηνῶν, θὰ δειχθῆ δὲ καὶ κατωτέρω.

Herodot. 8. 144

Ern Curtius, Griech. Myth. Gesch. 3. 397

ἔθνολογικῶς καὶ γλωσσικῶς ἐξεταζόμενοι δὲν ἀποδείκνυνται Γερμανικὴ φυλὴ γνησιωτάτη· Περί ταύτης δὲ τῆς ἔθνολογικῆς συγγενείας ἐστὶν ἡμῖν ὁ λόγος, οὐχὶ περί αἰσθημάτων. Ἐπειτα ἵνα ἐμμείνωμεν ἐν τῷ παραδείγματι τῶν Ὀλλανδῶν, οὗτοι μὲν καὶ γλώσσαν καὶ φιλολογίαν καὶ αἴσθημα κλπ. ἴδια ἀνέπτυξαν καὶ πρὸς τάλλα Γερμανικὰ ἀντέταξαν, οἱ δὲ Μακεδόνες οὐδὲν τούτων φαίνονται οὐ μόνον διαπράξαντες ἀλλ' οὐδὲν κἄν ἐπιδιώξαντες· διότι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ πανταχοῦ τὸν Ἑλληνισμόν, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἀσπάζονται καὶ διαδίδουσιν, οὐδεὶς δὲ ποτε ἤκουσέ τι περὶ Μακεδονισμοῦ. [Καὶ κατὰ ταῦτα ἄρα ἡ παρομοίωσις τῶν Ὀλλανδῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνες χωλαίνει. Πρόσθετες τέλος ὅτι τὰ ἀντίθετα ταῦτα αἰσθήματα δὲν φαίνονται ἐπικρατοῦντα διαρκῶς, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ τοῦτο πάντως ἔνεκα πολιτικῶν διαφορῶν.]

Διότι κατ' ἀλήθειαν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν Ἑλληνας τοὺς Μακεδόνας· τοῦτου δ' ἔνεκα ὁ Αἰσχύλος, (Ἰκέτισι 250 κέξ. λέγει «Τοῦ γηγενοῦς γάρ εἰμ' ἐγὼ Παλαίχθονος | Ἰνις Πελασγός, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης. | Ἐμοῦ δ' ἀνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον | γένος Πελασγῶν τήνδε καρποῦται χθόνα. | Καὶ πᾶσαν αἶαν ἧς δι' ἀγνός ἐρχεται | Στρυμών, τὸ πρὸς δόνοντος ἡλίου, κρατῶ | ὀρίζομαι δὲ τήν τε Περραιβῶν χθόνα, Πίνδου τε τᾰπέκεινα, Παιόνων πάλαι, | ὄρη τε Ἀωδωναία, συντέμνει δ' ὄρος | ὕψρας θαλάσσης· τῶνδε τᾰπὶ τᾰδε κρατῶ». Διὰ τούτων σαφῶς διδάσκει ὁ τραγικὸς οὗτος ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἐφρόνει, ὅτι ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Στρυμόνος καὶ τούτους κατὰ παλαιὰν συνήθειαν ὠνόμασε Πελασγούς, τρόπον τινὰ αὐτόχθονας. Ὁμοίως Πελασγούς ὠνόμασε τοὺς κατοίκους τῆς Ἡμαθίας ὁ Ἰουστίνος Ζ' 1, ὁ δὲ Ἡσιόδος τὸν Μακεδόνα υἱὸν τοῦ Διός, ὁ δὲ Ἑλλάνικος τοῦ Αἰόλου παραδίδωσι, κατὰ δὲ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἐκλήθη «Μακεδονία ἡ χώρα ἀπὸ Μακεδόνος τοῦ Διός καὶ τῆς Θυίας τῆς Δευκαλίωνος». Πασίγνωστα δὲ εἶναι τὰ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Μακεδόνων, ὅτι συνώκουν ἐν Πίνδῳ μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Ἀωριέων. Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐριπίδου κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα εἶδομεν ἄνωτέρῳ σ. 249.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ Μακεδόνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς Ἑλληνας, ὅπως ἐμφαίνει καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' ἡ ὀητὴ μαρτυρία: «αὐτός τε γὰρ Ἑλληγν εἰμί...» καὶ ἡ εἰς Ἀθήνας ἐλθοῦσα πρεσβεία τῶν Μακεδόνων (τῷ 423 π. Χ.), καὶ σύμπασα ἡ ἱστορία αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα δῆλον ὅτι ἀπ' αὐτῶν μὲν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἑλλησι τὸ αἰσθημα τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνους συγγενείας, ὅτι δ' ἐπὶ τινα χρόνον ἔνεκα πολιτικῶν λόγων διεκόπη καὶ ὅτι πάλιν βραδύτερον ἐπανελήφθη ζωηρότατον καὶ μεγαλοφωνότατον [Καὶ ἂν τις ἄρα ἐπέμενεν ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀμοιβαίων αἰσθημάτων τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, πάλιν δὲν δύναται νὰ διατεινηται, ὅτι διὰ τὰ ἐπὶ βραχὺν χρόνον διάφορα αἰσθήματα ταῦτα οἱ Μακεδόνες δὲν εἶναι Ἑλληνας.]

Αἰσχύλος
(κείτ. 250 ff)

Ἡρόδοτος 8
144
(στ. 149)

Η'. Ἡ ἐπὶ ἀκρισία μομφή και ὁ Θεόπομπος.

Ἄλλ' ὁ κ. Kaz. οὐ μόνον πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀποδείξεις μου διὰ μιᾶς φράσεως, καθ' ἃ ἐλέγχθη ἀνωτέρω, ἀπέροψε, δισχυρισθεῖς, ὅτι πᾶσαι εἶναι μεταγενεστέρων χρόνων, ὅπερ ὡς εἶδομεν, εἶναι ἀνακριβές (ἴσα τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Αἰσχύλου κλπ.). ἀλλὰ και εὐηρεστήθη νὰ μοῦ κατηγορήσῃ ἀκρισίαν, και ποιεῖ τοῦτο οὐχὶ διότι ἐγὼ ἐξηλέγχθην ὑπ' αὐτοῦ κακῶς κρίνας ἢ παρερμηνεύσας τι, ἀλλὰ διότι χωρίον τοῦ Παισαίου (Μεσοσηνιακῶν Δ' 29, 1), ὅπερ ὁ Niese τῷ 1899 ἤλεγξεν εἰπὼν ὅτι στηρίζεται ἐπὶ συγχύσεως τοῦ παλαιοῦ περιγητιοῦ, ἐγὼ τέσσαρα ἔτη πρότερον ἦτοί τῷ 1895 (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σ. 50) εἶχον μεταχειρισθῆ, οὐδὲν ὑποπτεύσας περὶ τῆς συγχύσεως ταύτης. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ τοιαύτη κατηγορία εἶναι ἄτοπος· ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ γινώσκω τῷ 1895 ὅτι ἀπεδείχθη τῷ 1899. Διὰ ταῦτα ἐπιτρέπετό μοι κάλλιστα νὰ παραλάβω και ἐρμηνεύσω τὸ χωρίον ἐκεῖνο ὅπως εἶχεν· ἄξιός τῆς κατηγορίας ταύτης θὰ ἦμην, ἂν παρηρμήνευον αὐτό, οὐχὶ δὲ ὅτι δὲν ὑπόπτευσά τὸ σφάλμα αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως. διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεὶς φιλόλογος θὰ εἶναι ἀπληλαγμένος τῆς ἐπὶ ἀκρισία κατηγορίας. Φαντάσθητε πόσα πράγματα μεταδιδασκόμεθα καθ' ἑκάστην διὰ τῶν ἔπιγραφῶν, τῶν παπύρων (διὰ τῆς Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτείας!), διὰ τῶν ἀντιβολῶν τῶν ἀντιγράφων, διὰ τῶν κατ' εἰκασίαν διορθώσεων, διὰ τῆς διαγνώσεως και ἐκβολῆς ἐμβλημάτων, διὰ τῆς διαγνώσεως ὑποβολιμαίων κλπ. Και λοιπὸν πάντες οἱ πρότερον μεταχειρισόμενοι και ἐρμηνεύοντες, ὅπως εἶχον, τὰ παλαιὰ κείμενα, εἶναι δίκαιον νὰ κατηγορηθῶσιν ἐπὶ ἑλλείψει κρίσεως; Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι τὴν κατηγορίαν ταύτην ἐπιρρίπτει μοι ὁ κ. Kaz, ὅστις τοῦτο μὲν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, παρηρμήνευσε χωρίον τοῦ Κουρτίου, τοῦτο δὲ, εἰ και εἶναι ἱστορικός, ἐλέγχεται ἀγνοῶν τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων τοῦ ἱστορικοῦ Θεολόμου κρατούσαν γνώμην. Ἐντεῦθεν παραλαμβάνει χωρίον αὐτοῦ διαλαμβάνον περὶ τῶν ἐταίρων τοῦ Φιλίππου, ἵνα οὕτως ἀποδείξῃ τὴν παντοδαπὴν αὐτῶν προέλευσιν. Τίς δ' ὁ ἱστορικός Θεόπομπος, εἰς ὃν τοσοῦτο προθύμως πιστεύει ὁ κ. Kazatow; Παρατίθημι τὰς περὶ τούτου κρίσεις τῶν ἐπιστημόνων, ἃς ἔχω προχείρους ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Πολυβίου, ὅστις ἐν Η' 9 κέξ. λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε: «Μάλιστα δ' ἂν τις ἐπιτιμήσειε περὶ τοῦτο τὸ μέρος Θεόπομπος, ὅς γε . . . παρορμηθῆναι φήσας πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς πραγματείας διὰ τὸ μηδέποτε τὴν Εὐρώπην ἐννοχέσαι τοιοῦτον ἄνδρα παράπαν οἶον τὸν Ἀμύντου Φιλίππον, μετὰ ταῦτα . . . ἐν τε τῷ προομίῳ και παρ' ἄλλην δὲ τὴν ἱστορίαν ἀκρατέστατον μὲν αὐτὸν ἀποδείκνυσι . . . ἀδικώτατον δὲ και κακοπραγμονέστατον. . . ἐμπαθῆ δὲ γεγονότα και πρὸς τὰς ἀκρατεπασίας. . . ». Ἀφοῦ δὲ παρέθηκεν αἰσχρολογία τινὰς τοῦ Θεολόμου, ἐπήνεγκε «Ταύτην τὴν πικρίαν και τὴν ἀθυρογλωσσίαν τοῦ συγγραφέως τίς οὐκ ἂν ἀποδοκιμάσειεν;

Οὐ γὰρ μόνον, ὅτι μαχόμενα (δηλ. ἀντιφατικά) λέγει πρὸς τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν ἀξιάς ἐστὶν ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ καὶ διότι κατέψευσται τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν φίλων καὶ μάλιστα διότι τὸ ψεῦδος ἀίσχρως καὶ ἀπρεπῶς διατίθεται . . . Περὶ Φιλίππου καὶ τῶν ἐκείνου φίλων εὐλαβηθεὶ τις ἂν οὐχ οἷον εἰς μαλακίαν καὶ ἀνανδρίαν, ἔτι δ' ἀναίσχυντίαν λέγειν, ἀλλὰ τοῦναντίον μήποτ' ἐγκωμιάζειν ἐπιβαλλόμενος οὐ θυνηθῆ καταξίως εἰπεῖν τῆς ἀνδρείας καὶ φιλοπονίας καὶ συλλήβδην τῆς ἀρετῆς προειρημένων ἀνδρῶν . . . οἱ πολλαὶ μὲν καὶ παραδόξαις μάχαις ἐνίκησαν τοὺς ὑπεναντίους, πολλοὺς δὲ καὶ παραδόλους ὑπέμειναν πόνους καὶ κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας . . . οὔτε κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν οὐδέποτε ἠλαττώθησαν οὔτε κατὰ τὰς ψυχικὰς ὁρμὰς οὐδὲν ἀδικον οὐδ' ἀσελγῆς ἐπατήθουσιν, ἔπαντες δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν βασιλικοὶ καὶ ταῖς μεγαλοφυχίαις καὶ ταῖς τόλμαις ἀπέβησαν . . . Λοιπὸν ἢ περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ προέκθεσιν τῆς πραγματείας ἀνάγκη ψεῦστην καὶ κόλακα φαίνεσθαι τὸν ἱστοριογράφον (ἦτοι τὸν Θεόπομπον) ἢ περὶ τὰς κατὰ μέρος ἀποφάσεις ἀνόητον καὶ μειρακιώδη τελείως, εἰ διὰ τῆς ἀλόγου καὶ ἐπικλήτου λοιδορίας ὑπέλαθε πιστότερος φανήσεσθαι . . . ». Τὴν φιλοκατήγορον μανίαν αὐτοῦ ψέγει καὶ ὁ Κορνήλιος Νέπωσ (Ἄλκιβ. 11) ἀποκαλῶν αὐτὸν μετὰ τοῦ Τιμαίου maledicentissimos scriptores. Ὅμοιος δὲ λέγει περὶ αὐτοῦ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὅτι ἔπλαττε μύθους.

Ὁ δὲ πολὺς Wilamowitz ἐν Henneberg Kultur der Gegenwart, σ. 69 λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι « . . . ἀλλ' ἕμωσ ἐν ἦτο ἱστορικός· ἢ κριτικὴ αὐτοῦ ἦτο κριτικὴ δικηγόρου, καὶ τὰ πάντα ἐξέθηκεν ἀθαιρέτως καὶ συμφώνως πρὸς συνείδησιν ῥήτορος . . . εἶχε δὲ προσωπικὴν ἀφροσύνην ὡς ἀμαυρώσει τὸν χαρακτήρα τοῦ Φιλίππου »¹⁾. Τὴν ἐμπάθειαν καὶ τὴν ἀθαιρέσιαν αὐτοῦ περὶ τὴν ἐκθεσιν τῶν πραγμάτων ἀνομολογεῖ καὶ ὁ P. Wendland ἐν τῇ Norden-Gercke, Einleit. in die Altertumswissenschaft I. σ. 352. Ὅμοιος διδάσκει καὶ ὁ W. Christ ἐν τῇ Ἑλλ. Γραμματολογία σ. 374 ὅτι ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν πραγμάτων ἐμφαίνεται μᾶλλον ὡς δεξιὸς ῥήτωρ ἢ ὡς ἐμπειρὸς πολιτικός. Καὶ ἐν τῇ μικρᾷ Συλλογῇ Göschen σελ. 70 γράφει ὁ Gercke σελ. 128 ὅτι « ἦτο φιλόσοφος τὸν χαρακτήρα, φίλων τὰς σκανδαλώδεις ἱστορίας ».

Ὅμοιος ἔκρινε περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ φίλος κ. Τω. Δέλλιος τῷ 1879 ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ Zur Kritik des Geschichtschreibers Theopomps. Ποβλ. καὶ ὅσα περὶ τούτου λέγει ὁ Alfred Croiset ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Δ' σ. 666 « Cette vanité (δηλ. τοῦ Θεοπόμπου) est inquiétante: elle révèle un défaut d'esprit autant que de caractère; elle trahit chez l'historien le sophiste qui fait la roue, elle lui rendra de mauvais services. Un homme qui ressemble tant aux Hippias et aux Polos des dialogues platoniciens ne saurait devenir un Thucydide . . . ». Ἐν δὲ σ. 667 λέγει ὅτι « les fables étaient si nombreuses dans certaines

¹⁾ Ὡς γνωστόν, ὁ Θεόπομπος ἐξεβλήθη ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Χίου ὑπὸ τῶν μακεδονιζόντων.

parties de son histoire que son dixième livre était constamment cité sous ce titre : «les merveilles» (θαυμάσια).» Καὶ σελ 671 «un autre défaut... c'était d'aimer à dire du mal de tout le monde, Cornelius Nepos l'appelle maledicentissimus scriptor, et tous les témoignages de l'antiquité sont d'accord sur ce point. (V. les textes dans C. Müller p LXXV LXXVI Surtout Plutarque, Lysandre 30 et Lucien, Man. d'écrire l'histoire c. 59.).

Ἴδου δὲ τί ἐδίδαξε πρὸ ἐνὸς ἔτους (1910) περί αὐτοῦ ἐν τῷ Hermes σελ. 220 κέξ. ὁ καθηγητὴς Beloch : «Ἐυχρακτῆρισα τὸν Θεόπομπον ὡς μάταιον, ὡς ἐντόπωσιν μόνον σκοποῦντα νὰ παραγάγη λογιώτατον, ἕστις οὐδαμῶς σεβόμενος τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ταῦτο κυρίως ἐθήρευεν, πῶς διὰ τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ θά υπερέβαλλε καὶ θά ἐπεσκίαζε βιβλίον τοῦ Ξενοφῶντος πρὸ μικροῦ δημοσιευθέν. Ἡ τάσις αὐτοῦ νὰ καταπολεμῇ πανταχοῦ τὸν Ξενοφῶντα τῶν παρέουρεν, ὥστε πανταχοῦ συστηματικῶς νὰ διηγῆται τὸ ἐναντίον τῶν ὑπ' ἐκείνου λεχθέντων. Ἐάν πρὸς τοῦτο δὲν παρείχεν αὐτῷ ἢ παραδόσις τι, ἐξεύρισκε ποικίλα ἢ αὐθαιρέτως διέστρεφεν εἰς τὸ ἐναντίον τὰ παραδοθέντα ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Eduard Meyer, ἕστις εὐμενέστεραν ἔκρινε τὸν Θεόπομπον, ἠμολογεῖ ὅτι οὗτος οὐδὲν μέτρον ἐκέκτητο διὰ τὰ ἱστορικῶς οὐσιώδη καὶ ἐπαισιώδη καὶ ὅτι ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἀνίκανος νὰ ἐξάρη τὰ σπουδαῖα καὶ θέσῃ εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν τὰ λόγου ἀνάξια». Ἐν δὲ σελ. 249 συγκεφαλαιῶν ὁ Beloch, λέγει ὅτι «Ὅπως ἕναστος βλέπει, ἕπου ὁ Ξενοφῶν εἶπε λευκόν, ἐκεῖ ὁ Θεόπομπος εἶπε μέλαν ἢ οὐχὶ λευκόν... Καθόλου ἢ διήγησις αὐτοῦ προέρχεται παρ' ἀνθρώπου, ἕστις ἀντὶ τῆς συντόμου, ἀπλῆς πληροφορίας τοῦ Ξενοφῶντος προτιμᾷ περιγραφὴν ἐκτενῆ, δραματικὴν, ἕλωσ ἐναντίαν ἐκείνης, μετ' αὐθαιρεσίας πεπλασμένην».

Τοιοῦτος ἐξελέγχεται ὁ Θεόπομπος, οὗ τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν ἐταίρων τοῦ Φιλίππου ἀταλαιπώρως παραδέχεται ὁ κ. Kazanow, προθυμεῖται μάλιστα καθ' ὀλοκληρίαν αὐθαιρέτως καὶ ἀνευ τινὸς μαρτυρίας νὰ συμπληρώσῃ αὐτὴς, ὡς εἶδομεν ἄνωτ. σ. 242, λέγων ὅτι καὶ οἱ προκατοχοὶ τοῦ Φιλίππου τὸ αὐτὸ σύστημα θά ἐφήρμοζον καὶ κατόπιν τούτων διατηνόμενος ὅτι ἐπιροῖται φῶς ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας! "Ὅμοιος τῷ Θεόπομπῳ φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ ὁ σοφιστὴς Θρασύμαχος, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν παρὰ Πλάτωνι 336 β κέξ λεγομένων (προβλ. καὶ Διονυσ. Ἀλικαρν. περὶ Ἰσαιοῦ 20), Ἄλλ' ὁ κ. Kaz., τὰς μὲν Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου κλπ. μαρτυρίας παρέλιπε, τὴν δὲ τοῦ σοφιστοῦ Θρασυμάχου (ἂν εἶναι πράγματι τοῦ Θρασυμάχου, διότι ἰδὲ Drerup, Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums B' 1) περὶ τῆς βαρβαρότητος τῶν Μακεδόνων προθύμως ἤρπασε καὶ ὡς ἀντιλέκτον παρέθηκε. Τοῦτο λέγεται ἱστορικὴ κριτικὴ. Τὰ κατόπιν θαυμάσια ἔργα αὐτῶν δὲν κατίσχυσαν τῶν συκοφαντιῶν!

Kazanow

**Θ'. Διατί οἱ Μακεδόνες δὲν διέδωκαν τὴν Μακεδονικὴν
διάλεκτον, ἀλλὰ τὴν Ἀττικὴν, καὶ οὐχὶ τὸν Μα
κεδονισμόν, ἢ τὸν Ἑλληνισμόν.]**

Καζαροῦ

Εἰς τὴν ὀρθοτάτην παρατήρησιν τοῦ ἱστορικοῦ Beloch ὅτι, ἂν οἱ Μακεδόνες ἀπόητιζον ἴδιον ἔθνος καὶ εἶχον ἰδίαν γλῶσσαν, θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσαγάγωσι τὴν γλῶσσαν ταύτην εἰς τὸ μέγα αὐτῶν κράτος καὶ οὐχὶ τὴν Ἑλληνικὴν, ἅπαντὰ ὁ κ. Κ. ὅτι τοῦτο δὲν συνέβη, διότι ὁ Ἀλέξανδρος διέβλεπεν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πολιτισμῷ τὸ ἀριστον ὄργανον πρὸς συγχώνευσιν τῶν διαφορωτάτων στοιχείων τοῦ Κράτους του καὶ ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἀνυψώσῃ τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον εἰς ἐπίσημον τοῦ Κράτους αὐτοῦ γλῶσσαν, τῆς Μακεδονικῆς στερομένης φιλολογίας καὶ ἀδυνατούσης νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοῦτο. Ἐπειτα, λέγει, ἤδη πρότερον ἡ Ἀττικὴ ἦτο γνωστὴ ἐν τῇ Αὐλῇ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἡ Γαλλικὴ ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Ῥωσίας ἐπὶ μεγάλου Πέτρου καὶ Αἰκατερίνης τῆς δευτέρας. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ, ὅτι ἂν ὁ Καζαροῦ γράφων τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ταύτας μὴ παρεσύρετο ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ν' ἀποδείξῃ, ὅ ἐπεχείρησεν, θὰ διέβλεπεν ὅτι ἡ παραβολὴ αὐτῆ βεβαίως κατὰ τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ καὶ θὰ ἐφευγεν αὐτὴν διότι θὰ παρετήρει ὅτι καὶ ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου ἐν Ῥωσίᾳ καὶ ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' ἐν Ῥωσίᾳ ἐλαλεῖτο ἡ Γαλλικὴ καὶ ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, κατεφρονεῖτο δὲ ἡ ἐγχώριος Γερμανικὴ καὶ Ῥωσικὴ γλῶσσα. Καὶ ὅμως οὔτε οἱ Γερμανοὶ οὔτε οἱ Ῥῶσοι ἐξεγαλλίσθησαν διὰ τὴν χρῆσιν ταύτην, ἀκριβῶς διότι ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα ἦτο παντελῶς διάφορος. Ὅμοίως ἐλαλεῖτο ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα ἡ Γαλλικὴ ὑπὸ τῶν Γάλλων κατακτητῶν καὶ ἐν ταῖς Αὐλαῖς αὐτῶν καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ· ἀλλ' ὅμως οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι οὔτε οἱ Πελοποννήσιοι ἐξεγαλλίσθησαν. Ὅπως ἄρα θὰ συνέβαινε καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἂν ἡ Ἑλληνικὴ μὴ ἐλαλεῖτο ὑπὸ τοῦ πλήθους, ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς χώρας ἐκείνης, ἀλλ' ἦτο ἀλλοτρία αὐτῶν, τ. ἔ. καὶ οὗτοι θὰ διετήρουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν. Ἄν δὲ ἐγκατέλιπον τὴν Μακεδονικὴν αὐτῶν διάλεκτον αἰτία τούτου οὐδεμίᾳ ἄλλῃ εἶναι ἢ ὅτι ὅπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες διὰ λόγους πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀπέβαλον κατὰ μικρὸν τὰς ἰδίας αὐτῶν διαλέκτους καὶ προσέλαβον τὴν Ἀττικὴν, τὴν γλῶσσαν τῆς φιλολογίας, τὴν ἐθνικὴν ὡς εἰπεῖν γλῶσσαν, οὕτως ἔπραξαν καὶ οἱ Μακεδόνες, καὶ σημειωτέον ὅτι τοῦτο ποιοῦντες οἱ τε ἄλλοι Ἕλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες ἐφρόνουν ὅτι οὐχὶ ξένην, ἀλλὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους αὐτῶν παρελάμβανον.

Ἐπειτα ἀπορεῖται, διατί βραδύτερον οἱ πολιτικῶτατοι Ῥωμαῖοι δὲν ἔπραξαν ταῦτα τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Ἐπ' αὐτῶν μάλιστα ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο πολὺ περισσότερον διαδεδομένη ἢ ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ, ἦτο αὐτὸ τοῦτο παγκόσμιος. Καὶ ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι ἔκριναν ὅτι καὶ δι' ἄλλης γλώσσης θὰ ἠδύνατο

νὰ γνωσθῆ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς οὐ μόνον εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν λαὸν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους πολλούς, ὅπως πράγματι συνέβη. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου νὰ διαδώσῃ τὸν πολιτισμὸν δὲν συνεπήγετο ἀναγκαιῶς καὶ τὴν παραλαβὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπως λέγει ὁ κ. Kaz.

Ἐπιθυμία δὲ ταῦτα ἀληθῶς οὕτως ἔχουσι, θά μοι ὁμολογήσῃ ἕκαστος καὶ αὐτὸς ὁ κ. Kazanow, ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδεὶς ποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρεται κατακτητῆς, ὅστις ἐγκατέλιπε τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους του, μεθ' οὗ ἐπέτυχε τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ, ἵνα ἐπιβάλλῃ εἰς τὸ Κράτος καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ ἄλλην γλῶσσαν. Ἡ ἄς ὀνομάσῃ ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς τῶν παρατηρήσεων ἓνα τοιοῦτον.

Γ'. Οἱ Μακεδόνες οὐχὶ Ἰλλυριοί.

Κατὰ τὴν γνώμην μου, δισχυρίζεται ὁ κ. Kaz., ἡ θεωρία ἡ συνδέουσα τοὺς Μακεδόνας πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς μένει πάντοτε ἡ πιθανωτάτη. Καὶ ὁ Kiessling ἔχει δίκαιον λέγων, ὅτι τὸ ἀδιάσπαστον ἐθνογραφικῶς τῶν Μακεδονικῶν, Ἡπειρωτικῶν καὶ Αἰτωλικῶν φύλων μέγχοι τοῦ Κερυνθιακοῦ κόλπου δύναται νὰ θεωρηθῆ βεβαιωμένον. Αἱ φυλαὶ αὗται δὲν ἀπετέλεσαν ποτὲ ἐθνικὴν ἐνότητα, ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν συνάπτονται πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς. . . Ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς Ἡπείρου δὲν ἀνέρχεται πέρα τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος· ἐπετεύχθη δὲ ἀναμφιβόλως διὰ τῶν γνησίων Ἑλληνικῶν στοιχείων, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιζήσωσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων.

Kiessling

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι κατὰ πρῶτον δεχόμεθα ἀμέσως τὴν ὁμολογίαν τοῦ κ. Kiessling ὅτι — ὅπως ἦδη τὸ πάλαι ὁ Στράβων εἶπεν — οἱ Μακεδόνες, οἱ Ἡπειρωταὶ καὶ οἱ Αἰτωλοὶ συνεδέοντο ἐθνολογικῶς. Ἐπ' ἴσης δεχόμεθα τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ὅτι αἱ φυλαὶ αὗται δὲν ἀπήρτισαν ἐθνικὴν ἐνότητα. Ἀλλὰ μὴ οἱ Βοιωτοί, Λοκροὶ καὶ Θεσσαλοὶ ἀπήρτισαν ποτὲ ἐθνικὴν ἐνότητα, ἀφοῦ ἦσαν μόνον μέλη τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς; Καὶ ἂν σήμερον ἔθνος λέγονται αἱ μᾶζαι τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες ἀσχέτως πρὸς ἄλλα, οἷον καταγωγὴν, θρησκείαν κλπ. ἔχουσι κοινούς τοὺς πόθους, τίς ποτε εἶδε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἐν τοῖς εἰρημένοις λαοῖς; Ὅτι δ' ὅμως ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν συνάπτονται πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς, τοῦτο οὔτε μεμαστρομημένον εἶναι οὔτε δυνατόν καθόλου φαίνεται. Διότι πρῶτον ἡ προφυλακὴ, ὡς εἶπεν, τῶν Αἰτωλῶν, οἱ Ἡλεῖοι, οἱ μετὰ τῶν Δωριέων, ἦτοι παλαιότατα εἰσελθόντες, ὡς λέγεται, εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦσαν φυλὴ Ἑλληνικὴ καὶ ἐλάλουν διάλεκτον Ἑλληνικὴν. Δὲν δύναται δὲ νὰ λεχθῆ ὅτι ἐξελληνίσθησαν τὴν γλῶσσαν ἐν Πελοποννήσῳ, διότι ἡ λαλουμένη ὑπ' αὐτῶν διάλεκτος διακρίνεται μὲν σφόδρα ἀπὸ τῆς τῶν ἀστυγειτόνων Πελοποννησίων, συνίπτεται δὲ σιγῶς πρὸς τὴν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Λοκρῶν. Ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ταύτην διάλεκτον ἐλάλουν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὅτε τὸ πρῶτον

διέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐκ τοῦ Δωρικοῦ χαρακτηῖρος τῶν παλαιοῦν Βυζαντιῶν θὰ ἠγάξομεν ἀσφαλῶς τὸν Δωρικὸν χαρακτήρα τῶν Μεγαρέων, ἂν τυχὸν μὴ ἐγινώσκομεν αὐτὸν ἄλλοθεν, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τούτων τῶν παλαιότατα ἀποσπασθέντων ἀπὸ τοῦ συνόλου τῶν Αἰτωλῶν, Λοκρῶν καὶ καθόλου Δυτικῶν Βορείων Ἑλλήνων συνίγουμεν ἀσφαλῶς τὸν παλαιότατον Ἑλληνισμὸν τῶν ἀπ' ὧν ἀπεσπασθήσαν Αἰτωλῶν, Λοκρῶν κλπ.

Δεύτερον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδῃ Π. 233 ἐπικαλεῖται τὸν Δωδωνεῖον Δία· τοῦτο δὲ σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι ἀπὸ Φθίας μέγιστον Δωδώνης ἐξετείνετο ἢ αὐτὴ φυλή· (κατὰ τὸν Fick ἐν Περιοδικῷ Kühn ΜΔ', 6 ἐξετείνετο ἢ Ἀμφικτιονία τοῦ Διός)· διότι οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ, πῶς θὰ ἐπικαλεῖτο ὁ Ἀχιλλεὺς θεὸν βαρβάρου χώρας. Καὶ ὁ Πλούταρχος δὲ ἐν βίῳ Πύρρου δὲν λέγει ὅτι ἡ Ἠπειρος κατελήφθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀπώλεσε τὸν Ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, ἦτοι τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν κττ. καὶ ἔπειτα ἐξηλληνίσθη, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι: «Μετὰ τοὺς πρώτους, τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων, Θαρρῶταν πρῶτον ἱστοροῦσιν Ἑλληνικοῖς ἔθεσι καὶ γράμμασι καὶ νόμοις φιλανθρώποις διακοσμήσαντα τὰς πόλεις ὀνομαστὸν γενέσθαι». Πῶς ἡ φράσις «τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων», ἠδυνήθη νὰ παρερμηνευθῇ, ὅπως παρερμηνεύθη καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν Ἠπειρωτικῶν ἐπιγραφῶν, τοῦτο φαίνεται εἰς ἐμὲ παντάπασιν παράδοξον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κ. Kaz. λέγων ὅτι ἐπετεύχθη ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἠπειροῦ διὰ τῶν γνησίων Ἑλλήνων στοιχείων, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιζήσωσι κλπ., ὁμολογεῖ λεληθότως τὸν ἀρχαίον Ἑλληνικὸν χαρακτήρα τῆς χώρας ταύτης· διότι, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐπιζήσωσι, σημαίνει ὅτι ὑπῆρχον ἀρχαίον καὶ μάλιστα ἰσχυρὰ.

Παράβαλε προσέτι τοῦτο μὲν τὴν ὀνομασίαν τοῦ μετρικοῦ ποδὸς «Μολοσσός», ὅπως Κρητικός, πυρρικός, πικίον, ἱαμβός κλπ., δι' οὗ δηλοῦται ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ λαοῦ τῶν Μολοσσῶν, διότι οὐδεὶς βεβαίως θὰ δυνηθῆ νὰ εἴπῃ ὅτι παρὰ βαρβάρου καὶ ἀλλογλώσσου ἔθνους ἐλάμβανον οἱ ἀρχαῖοι τὰς ὀνομασίας τῶν μέτρων αὐτῶν· τοῦτο δὲ ὅσα περὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν ἐδίδαξεν ὁ πολὺς Fick ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezenberger Γ' σ. 266 «Ἡ παρανόησις χωρίων τινῶν τοῦ Θουκυδίδου, ὅς ἀποδλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἠπειρωτικῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους, παρεπλήρησέ τινος ἐρευνητάς, ὥστε ὑπέλαβον ὅτι οἱ Ἠπειρωταί—κατ' ἀρχάς οὐχὶ Ἕλληνες—ἐξηλληνίσθησαν βραδύτερον καὶ οὕτως ἐτάχισαν αὐτοὺς μετὰ τῶν πελαγονίων Ἰλλυριῶν καὶ τῶν νῦν Ἀλβανῶν. Πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἀσχερεῖς ἐννοιαὶ ἀπεδλήθησαν τώρα διὰ μίαν καὶ ἡ κοίτις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ πάσης ὑπονομίας περὶ βαρβαρότητας καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δωδώνης γνωρίζουσι ἡμῖν τὴν ἀρχαίαν Ἠπειρωτικὴν διάλεκτον ὡς μίαν τῶν βορείων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, αἵτινες πρὸς ἀλλήλας ἄμοιαι ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν Ἀκροκεραυνίων μέχρι Βοιωτίας καὶ μεσημβρινῆς

Ἑσσαλίας». Ὁ αὐτὸς ^(Fck) ἐν Περιοδικῷ Κυβη ΜΔ' (1910) σ. 3 διδάσκει ὅτι καὶ οἱ Ἀθαμᾶνες τῆς Ἡπείρου ἦσαν Ἀιολικὸν φύλον.

Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἡπείρου, τῆς Αἰτωλίας κλπ. χωρῶν, ὁ κατὰ τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα τοσοῦτον ἰσχυρὸς καὶ πλήρης ἐμφανιζόμενος ἐν τῇ ἱστορίᾳ διδάσκει μεγαλοφώνως, ὅτι ὅσα τυχὸν βάρβαρα φύλα κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας εἰσέβαλον εἰς αὐτάς, πρῶτον μὲν θὰ ἦσαν πάντως εὐαριθίμα, μεμονωμένα καὶ ἀσθενῆ, ἔπειτα δὲ εἰσῆλθον εἰς χώρας ἤδη πρότερον ἑλληνικωτάτας, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἀπὸ τοῦ Π' αἰῶνος καὶ ἔξῃς εἰσῆλθον μὲν ἐπανελημμένως Ἀλβανικά τινα φύλα μεμονωμένα καὶ ἀσθενῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εὐρεθέντα ἐν μέσῳ πολὺ ἰσχυροτέρου Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ μικρὸν ἐξηλληνίσθησαν τὰ φρονήματα, κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ τὴν γλῶσσαν. Μόνον οὕτω δύναται νὰ νοηθῇ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνηται μὲν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μνεῖα ὅτι ἠλληνίσθησαν τὴν γλῶσσαν οἱ Ἀμφίλογοι κττ., νὰ ἐμφανίζωνται δὲ μικρῶ βραδύτερον τοσοῦτον πολυάριθμοι, καὶ οὗτοι μάλιστα ἐν τοῖς ὁρίοις ἧ καὶ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἑλληνικώτατοι λαοί, ὅπως οἱ Ἡπειρῶται, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ κλπ.

Εἰς τὴν ὁρθὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Kaerst ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι Ἰλλυριοὶ κλπ. (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 247), εἰς τὴν παρατήρησιν, λέγω, ταύτην ἀντιπαρατηρεῖ, ὡς εἶδομεν, ὁ κ. Kaz. ὅτι αὕτη δὲν ἔχει πολλὴν σημασίαν, διότι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τὰς αἰτίας τοῦ μακροῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μακεδόνων καὶ Ἰλλυριῶν, καὶ ὁ ἔθνικὸς ἀνταγωνισμὸς δὲν εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τοιούτων ἀντιζηλιῶν. Ἴδου λοιπὸν πάλιν τὴν ἀγνοίαν εἰς τὸ μέσον ὡς ἐπιχείρημα! Ἡμεῖς προθύμως ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἀντιζηλιῶν καὶ ἀντιθέσεων πλὴν τῆς ἐθνικῆς, ἀλλ' ἀφοῦ ἐν τούτῳ πιστοῦται καὶ ἄλλοθεν, ἦτοι ἐκ τῆς διαφόρου γλώσσης, ἡ διαφορά τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τῶν Ἰλλυριῶν, πρὸς τί αἱ τοιαῦται ἀγνοίαι καὶ ὑποθέσεις; καὶ τί ἀποδείκνυται δι' αὐτῶν;

Ἄλλ' ὁ κ. Kaz. διαμφοβητεῖ τὴν ὀρθὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυβίου περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τῆς τῶν Ἰλλυριῶν, διατεινόμενος ὅτι ἡ μαρτυρία «ἀκούσας τὰ παρὰ τοῦ Γενθίου ἐπεμπε τὸν Ἀδαῖον καὶ σὺν τούτῳ τὸν Γλαυκίαν... καὶ τρίτον τὸν Ἰλλυριόν, διὰ τὸ τὴν διάλεκτον εἰδέναί τὴν Ἰλλυρίδα», δηλ. ἡ μαρτυρία ὅτι οἱ Μακεδόνες τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' δὲν ἐλάλουν οὐδ' ἐνόουν τὴν Ἰλλυρικὴν γλῶσσαν, αὕτη, δισχυρίζεται, δὲν σημαίνει τι «ἐρμηνεύεται δέ, λέγει, εὐκόλως, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ τις ὅπ' ἔψιν τὴν μεγάλην σύγχυσιν τῶν διαλέκτων ἐν Μακεδονίᾳ».

[Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ αἰτιολογία αὕτη τοῦ κ. Kaz, εἶναι τοῦλάχιστον παράδοξος.] Διότι πᾶς ἄλλος μανθάνων ὅτι λαὸς τις δὲν νοεῖ τὴν γλῶσσαν ἄλλου τινὸς λαοῦ, ἀλλὰ δεῖται ἐρμηνέως, συμπεραίνει φυσικῶς καὶ κατὰ πρῶτον τὴν ἄλλοτριότητα αὐτῶν· τοῦτο ἐπραξε καὶ ὁ κ. Kretschmer καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἐγὼ ὡς πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ Ἰλλυριοὺς. [Ὁ κ. Kaz. τοῦναντίον εὐρίσκει μὲν πιθανωτάτην τὴν συγγένειαν αὐτῶν, δικαιο-

λογεῖ δὲ τοῦτο διὰ τοῦ παραδόξου ἐπιχειρήματος τῆς συγχύσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ λαλουμένων διαλέκτων. Διὰ τῆς λέξεως σύγχυσις βεβαίως δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ἄλλο τι ἢ ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ἐλαλοῦντο καὶ ἄλλαι γλῶσσαι πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς. [Ἀλλὰ πῶς τότε αἱ πολλαὶ αὗται γλῶσσαι, ἐν αἷς πάντως θὰ νοηθῆ ὁ κ. Kaz. καὶ τὴν Ἰλλυρικὴν, θὰ ἐκόλυον τὴν κατανόησιν τῆς Ἰλλυρικῆς ταύτης ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, διὸ ἐδέοντο ἐρμηνέως πρὸς συνεννόησιν, τοῦτο εἶναι εἰς ἐμὲ ἀκατανόητον. Ἀκριβῶς τοῦναντίον θὰ εὑρισκε πᾶς ἄλλος φυσικώτατον, τ. ἔ. ὅτι ἐὰν ἀληθῶς ἐλαλοῦντο ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ε' πολλαὶ γλῶσσαι καὶ δὴ καὶ ἡ Ἰλλυρικὴ, τότε οἱ Μακεδόνες οὐδεμίαν ἀνάγκην θὰ εἶχον ἐρμηνέως δι' αὐτήν.] Ταῦτα θὰ συνεπέσεινε, λέγω, πᾶς ἄλλος ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ κ. Kaz. ἔχει, ὡς φαίνεται, οὐ μόνον ἰδίαν κριτικὴν ἀλλὰ καὶ ἰδίαν λογικὴν.

ΙΑ'. Οἱ Μακεδόνες οὐχὶ ἀμιγῆς φυλῆς.

«Ὡς γὰρ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶπω, διατείνεται ὁ κ. Kaz., ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες δὲν ἦσαν ἀμιγῆς φυλῆς. Ἡ ἱστορία ἀγοεῖ καθόλου εἰπεῖν φυλάς ὅλας ἀμιγεῖς. Τὸ Μακεδονικὸν ἔθνος ἀπηρτίσθη ἐκ τῆς συγχωνεύσεως πλειόνων ἑτερογενῶν φυλῶν. Περιελάμβανε στοιχεῖα ἀνήκοντα εἰς τὸν λαὸν τὸν κατοικοῦντα αὐτόθι πρὸ τῶν Ἰαπετικῶν, εἰς τοὺς Πελασγούς, ἐπ' αὐτοὺς ἦλθε κατόπιν στρώμα Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν. Δυνατὸν νὰ εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλληνικὰ στοιχεῖα. Ἄλλ' οἱ Μακεδονο-Ἰλλυριοί, καὶ οὐχὶ οἱ Ἕλληνες, ἴδρυσαν τὸ Μακεδονικὸν Κράτος.» Ὡς ἕκαστος βλέπει, ὁ κ. Kaz. ἐξακολουθεῖ μεταχειριζόμενος πάντοτε τὸ αὐτὸ σύστημα· ἀρχεται ἀπὸ ἀναντιλέκτων, χωρεῖ ἐπὶ ἀναπόδεικτα καὶ καταλήγει εἰς ἀνακριβῆ μὲν, χρήσιμα δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν παρατηρήσεών του, τὸ ἀνελλήνιστον τῶν Μακεδόνων. Διότι ἡμεῖς πάντες γινώσκομεν καὶ ὁμολογοῦμεν προθύμως, ὅτι ἡ Μακεδονία, ὅπως καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς, δὲν κατοικεῖτο ἀρχῆθεν ὑπὸ μίᾳς μόνης ἀμιγῆς φυλῆς. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τοὺς Πελασγούς — ἃς ὀνομάζωμεν οὕτω τοὺς πρὸ τῶν Ἰαπετικῶν φυλῶν κατοίκους τῆς Μακεδονίας καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος — ἦλθον κατόπιν ἄλλα Ἰαπετικά φύλα, Θρακῆς, Ἰλλυριοὶ ἢ ὅπως ἄλλως ὀνομάζοντο. (Τὰ ἀκόλουθα δ' ὁμοῦς τοῦ κ. Kazanow, ὅτι «δυνατὸν νὰ εἰσεχώρησαν καὶ Ἑλληνικὰ στοιχεῖα εἰς Μακεδονίαν» καὶ ὅτι «οὐχὶ οἱ Ἕλληνες ἀλλ' οἱ Μακεδονο-Ἰλλυριοὶ ἴδρυσαν τὸ Μακεδονικὸν Κράτος,» ταῦτα πάντα καὶ ἀναπόδεικτα καὶ ἀνακριβῆ εἶναι. Ἡμεῖς οἱ ἄλλοι εἶχομεν καὶ ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύωμεν μᾶλλον τῶ ἀρχαίῳ Θουκυδίδῃ λέγοντι (Β' 90) «Τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Δυγκησταὶ καὶ Ἐλιμῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ἐξομμάχμα μὲν ἐστὶ τούτοις καὶ ὀπήκασα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' ἑαυτά. Τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατήρ καὶ οἱ πρόγονοι... πρῶτον ἐκτίσαντο ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πιερίας Πιερας... ἐκ δὲ τῆς»

Βοττίας Βοττιαίους . . . ». Καί πιστεύομεν ταύταις ταῖς μαρτυρίαις τοῦ ἀρχαίου ἱστορικοῦ πολλῶ μᾶλλον ἢ ταῖς ψιλαῖς εἰκασίαις τοῦ κ. Kazarow, διὰ τε ἄλλα καὶ διότι ἀποροῦμεν καὶ οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν πῶς θὰ κατώρθουν τὰ Ἑλληνικὰ στοιχεῖα, [ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Kaz. δυνατὸν νὰ εἰσεχώρησαν εἰς τὴν χώραν ταύτην] νὰ κατισχύσωσι καὶ ἐξελληνίσωσιν αὐτὴν κατὰ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ φρονήματα κτλ., ὥστε καθ' ἃ καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις νὰ μὴ διακρίνονται πλέον ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων μήτε κατὰ τὴν γλῶσσαν μήτε κατὰ τὸ ἔθνικόν αἶσθημα. Ἡ πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐκεῖνοι μετὰ τῶν εἰσελθόντων ὀλίγων Ἑλληνικῶν στοιχείων νὰ σχηματίσωσι τοιοῦτον Ἑλληνικὸν βασιλείον ;

Ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι ὀλίγα στοιχεῖα, ἐκτὸς ἑᾶν εἶναι κατακτητικά, (ὅπερ δὲν λέγει ὁ κ. Kazarow περὶ τῶν Ἑλληνικῶν, ἅτινα κατ' αὐτὸν δυνατὸν νὰ εἰσῆλθασαν εἰς τὴν Μακεδονίαν), καὶ οὐδὲ ταῦτα πάντοτε καὶ πανταχοῦ, εἰσελθόντα εἰς ἀλλόγλωσσον χώραν ἀφομοιοῦνται κατὰ κανόνα πρὸς τοὺς πολυαριθμοὺς αὐτόχθονας, καὶ τοῦτο οὐχὶ μόνον ὅπου ὁ πολιτισμὸς τῶν αὐτοχθόνων εἶναι ὑπεριτερος τῶν εἰσβαλόντων, ἀλλὰ καὶ ὅπου τοῦναντίον ὁ τῶν ἐπιηλύδων ὑπερβάλλει τὸν τῶν δεξαμένων. Ἡ ποῦ εἶναι σήμερον τὰ Σκανδιναυικὰ καὶ Γερμανικὰ στοιχεῖα τὰ κυριαρχήσαντα τῆς Ῥωσίας ; καὶ ποῦ τὰ Νορμανδικὰ τὰ καταλαβόντα τὴν Ἀγγλίαν ; Μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ συνέβη, ὡς φαίνεται, τὸ θαῦμα νὰ ἐξελληνίσωσι καὶ τοῦτο μάλιστα καθ' ὅλοκληρίαν, ἦτοι κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ αἶσθημα, τὰ εἰσελθόντα ἕως Ἑλληνικὰ στοιχεῖα τοὺς ἀλλογλώσσους καὶ ἀλλοφύλους αὐτόχθονας, καὶ ταῦτα ἐνῶ πάντες οὗτοι συγχρόνως ἐψέγοντο ὡς ἄξεστοι καὶ ἀγορῆκοι. Ταῦτα πάντα φαίνονται εἰς ἐμὲ παντάπασιν ἄτοπα καὶ ἀσυμβίβαστα, ἀπορῶ δὲ λίαν πῶς συμβιβάζει ταῦτα ὁ κ. Kazarow.]

Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν εἶπον πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σ. 50 κέξ. ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος ἐξελληνισμὸς οὗτος τῶν Μακεδόνων, ὄντων πρότερον βαρβάτων, φαίνεται μοι αὐτόχρημα ἀδύνατος, [ἀλλ' ὁ κ. Kazarow ἀντιπαρήλθεν ἐν σιγῇ τοὺς ἐκεῖ δηθέντας λόγους. Ἐκεῖ ἔλεγον ὅτι οἱ Μακεδόνες οὔτε μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως λ.χ. οἱ Προῶσοι εἰς τὴν Γερμανίαν, οὔτε κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως λ.χ. οἱ Γαλάται ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὔτε Ἑλληνας ἀποίκους εἰς τὴν χώραν ἐδέξαντο, ὅπως λ.χ. οἱ Βρεττανοὶ τοὺς Ἀγγλοσάξωνας, οὔτε θρησκείαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβον καὶ ἐδουλώθησαν, ὅπως λ.χ. οἱ Αἰγύπτιοι παρὰ τῶν Ἀράβων, οὔτε πανταχοῦθεν ὑπὸ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν περιεβάλλοντο οὔτε εἰς λόγον παιδείας Ἑλληνικῆς φαίνονται πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ὅτι ἐπέδωκαν, ἦτοι οὐδὲν ἀπολύτως φαίνεται γενόμενον ἐν Μακεδονίᾳ ἐξ ἐκείνων ὑφ' ὧν ἔθνος τι ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ παραλάβῃ ἄλλην. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι ἐγκατάλειψις γλώσσης σημαίνει ἐγκατάλειψιν ὀντότητος, ἐθνισμοῦ.] Ἐπειτα, ἡρώτων, διατί οὔτε οἱ Κῶρες οὔτε οἱ Ἰλλυριοὶ οὔτε ἄλλοι τινὲς ἀληθῶς βάρ-

Ἀθηνᾶς 8 (1896)
σ. 50

[σ. 258]

βαροὶ ἐξηλληνίσθησαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ὅσοι περιεκρίκλων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἀποικίας αὐτῆς; Ἡρόδοτος οὐκ ἄνω ἢ ἐλευθέρῳ λεγομένην Μακεδονία ἔχουσα ἰδίους βασιλεῖς δὲν ἐπέκειτο τῇ ἀμέσῳ ἐπιδράσει τῶν φιλομούσων βασιλέων τῆς Κάτω Μακεδονίας (ὄρα ἀνωτ. σ. 258), ἔδει ἄρα νὰ μὲν διαρκῶς ἀλλόγλωσσος. Καὶ σημειωτέον, ὅτι πρὸ τῶν Μηδικῶν δὲν ἠυδόξει ἡ Ἑλλάς ἀλλ' ἡ Περσία, ἡ δὲ Μακεδονία σχεδὸν ἀδιαλείπτως ἔπαυε τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν βαρβάρων, Θρακῶν, Παιόνων, Ἰλλυριῶν, Τριβαλλῶν κλπ. (πρβλ. Ἀρριανοῦ Ζ' 9,2 κέξ.), καὶ καθ' ἃ λέγει ὁ Λίβιος ἐν ME' 26 Quartam regionem Eordaei et Lyncestae et Pelagones et Elimiotae. «Frigida haec omnis duraque cultu et aspera plaga est. Cultorum quoque ingenia terrae similia habet. Ferociiores eos et accolae barbari faciunt, nunc bello exercentes nunc in pace miscentes ritus suos». Κατ' ἀλήθειαν ἄρα μᾶλλον τὴν ἐκβαρβαρώσιν αὐτῶν, ὄντων ἀρχῆθεν Ἑλλήνων, ἢ τὸν ἐξελληνισμόν, ὄντων τὸ πρὶν βαρβάρων, θὰ εὗρισκε πᾶς τις εὐνοητότερον. Ὅτι δ' ὄντως Ἑλληνές τινες ἐξεβαρβαροῦντο ἐν βαρβαρῷ χώρῳ, ὁμολογεῖται πρβλ. Ἀρριανοῦ Ἀναβάς. Α' 26,4 περὶ τῶν Σιδηρίων.

Kazaron

Ἰθνηνα 8 (1896),
σ. 54-55

Ἀλλὰ, λέγει ὁ κ. Kaz., κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντου ἐπεχείρησαν ν' ἀποκλείσωσιν ἀπὸ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ὡς οὐκ Ἑλληνα. Μάλιστα, τοῦτο ἐγένετο ἀλλ' ἠρμηνεύθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἀθηνᾶς Η' σελ. 54—5, ὃ δὲ κ. Kaz. δὲν εὐηρεστήθη νὰ λάβῃ τὰ ἐκεῖ λεχθέντα ὑπ' ὄψιν, ἀλλ' ἐχώρησεν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ὡσεὶ μηδὲν εἶχε λεχθῆναι περὶ τούτου. Καὶ ὅμως, νομίζω, ὄφειλε νὰ ἀναιρέσῃ ἐπιστημονικῶς τὰ λεχθέντα πρὸ τοῦ δισχυρισθῆ τάναντία. Ἐκεῖ ἔλεγον ὅτι . . . Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου ἐν τῇ στιγμή ἐκείνῃ τῆς ἐντάσεως οὔτε γεωγραφικῶν οὔτε ἱστορικῶν οὔτε ἐθνολογικῶν ἢ ἄλλων οἰωνδήποτε μαρτυριῶν ἠδύνατο νὰ κάμῃ χρῆσιν, διότι προδήλως εἶχε μεταβῆ ἐκεῖσε, ἵνα μετάρχη τῶν ἀγῶνων, οὐκ ἵνα ἀποδείξῃ τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μακεδονίας. Ὅπερ μόνον ὑπῆρχε πρόχειρον καὶ γνωστόν, ἦτο μῦθος, παράδοσις παλαιά. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον Κυρηναῖοι, Σικελιώται, Ἰταλιῶται, Ποντικοὶ κλπ. πρὸς πᾶσαν τοιαύτην ἐνοτασίαν θὰ ἐπεκαλοῦντο τὴν παλαιὰν παράδοσιν, οὕτως ἐποίησε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τοῦ ἰδίου οἴκου. Περὶ τῶν ἄλλων δὲ Μακεδόνων δὲν ἀληθεῖτο βεβαίως τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῶν καὶ δὴ δὲν προσήγαγεν αὐτήν.

Καὶ τόδε δὲ εἶναι ἀξίον σημειώσεως, ὅτι, καθ' ἃ γενικῶς πιστεύεται, οἱ Βοιωτοὶ ὠνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ ὄρους Βοίου, τ. ἐ. ὁμολογεῖται ὅτι οὗτοι ἐκεῖ κατοικοῦν πάλαι ποτέ, ἐκεῖθεν δ' ἐτράπησαν πρὸς μεσημβρίαν· ἀλλὰ τούτου ὁμολογηθέντος συνομολογεῖται ἅμα ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων, ἦτοι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Βοιωτῶν εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν ὑστερον ὀνομασθεῖσαν Βοιωτίαν, Ἑλληνικὰ φύλα κατοικοῦν ἐν Μακεδονίᾳ. Ὅπως ἄρα οἱ Ἡλείοι περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἡπειρου, οὕτω μαρτυροῦσι καὶ οἱ Βοιωτοὶ περὶ τοῦ ἐκ παλαιότατων χρόνων Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς Μακεδονίας.

Ἐπειτα δητέον καὶ τότε: ἂν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ὡς μέγας πολιτικός συνέλαβε τοιοῦτον ἐκπολιτιστικὸν σκοπὸν, βεβαίως οἱ στρατηγοὶ καὶ στρατιῶται αὐτοῦ, οἱ ἄλλοι Μακεδόνες, οἵτινες ὡς γνωστὸν, δὲν διεκρίνοντο ἐπὶ παιδείᾳ, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τοιαύτας πολιτικὰς θεωρίας· καὶ ὄντως πολλαχῶς ἐλέγχονται οὐ κατανοοῦντες τὰ μεγάλα ἐκπολιτιστικὰ σχέδια τοῦ μεγάλου ἐκείνου βασιλέως· οὕτω ἄρα θὰ εἶχοντο ἀναποσπάστως τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης. Ἄς προστεθῆ, ὅτι ἐπὶ τῶν Διαδόχων, ὅτε τοσοῦτοι ἐγένοντο πόλεμοι περὶ τῆς μεγάλης κληρονομίας καὶ οἱ Μακεδόνες στρατιῶται ἦσαν παντοδύναμοι, στρατηγοὶ τινες θὰ ἐπεζήτουν τὴν εὐνοίαν αὐτῶν ὑποβάλλοντες αὐτοῖς τὴν γνώμην ὑπὲρ τῆς πατρίου γλώσσης καὶ τοῦ Μακεδονισμοῦ καθόλου. Καὶ ὅμως οὐδὲν τούτων βλέπομεν· τοῦναντίον μάλιστα μανθάνομεν ὅτι ἤδη τότε, ἦτοι εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν εἶχον προσλάβει τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀποβάλοι τὴν ἐγγώριον Μακεδονικὴν καὶ πάντες Διαδοχοὶ καὶ Ἐπίγονοι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν ἐκαλλιέργησαν καὶ διέδωκαν. Λοιπὸν ταῦτα πάντα βοῶσι μεγαλοφώνως ὅτι διάλεκτον, εὐκόλως μεταβαλλομένην, οὐχὶ γλῶσσαν ξένην ἐλάλουν οἱ Μακεδόνες καὶ ὅτι φυλὴν Ἑλληνικὴν οὐχὶ ἔθνος ἴδιον ἀπετέλουν. Ἐὰν δ' οὕτως οἱ Μακεδόνες πανταχοῦ τὸν Ἑλληνισμὸν φαίνονται καὶ καλλιερгоοῦντες καὶ διαδίδοντες, οὐχὶ τὸν Μακεδονισμὸν, τὰ Ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα οὐχὶ ἴδια ἢ βαρβαρικά, τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τότε ἐρωτᾶται πού διαφαίνεται ἀληθῆς ἐθνικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ τῶν Μακεδόνων. Ὁ ἀπαθὴς ἐρευνητὴς οὐδὲν ἄλλο ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν βλέπει ἢ διαφορὰς φυλῶν, ὅποιας λ.χ. μεταξὺ Ἀωριέων καὶ Ἰώνων — μὴ καὶ μεταξὺ τούτων δὲν παρατηρεῖται διὰ πάσης τῆς ἱστορίας διαφορὰ; — οὐχὶ δὲ διαφορὰς καὶ ἀντιθέσεις ἐθνῶν.

Ἄν δέ τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν, οἱ παρ' ἡμῖν Ἀλβανοί, εἰ καὶ ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀπὸ τοσοῦτων χρόνων οἰκοῦσι καὶ μεθ' ἡμῶν διαρκῶς συναναστρέφονται καὶ ἐν τοῖς σχολείοις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ μόνην τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀκούουσιν, ἀλλ' ὅμως μέχρι σήμερον διατηροῦσι τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τότε ἔτι μᾶλλον εὐρίσκει ἀκατανόητον τὸν ὑποτιθέμενον ἐξελληνισμὸν τῶν ἐν Ἠπείρῳ, τῇ Αἰτωλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ Ἰλλυριῶν τούτων καὶ μάλιστα πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος.

Καὶ τότε δὲ μαρτυρεῖ, νομίζω, ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀρχόμενοι πολλὰ παρέδωκαν ἡμῖν περὶ ἀλλοκότων συνηθειῶν τῶν βαρβάρων, καὶ τούτων οὐ μόνον τῶν ὀνομαστικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσημιοτέρων, πρὸς οὓς ὀπωδήποτε ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν, οἷον τῶν Περσῶν, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Σκυθῶν, τῶν Θρακῶν, τῶν Γαλατῶν, τῶν Ἰλλυριῶν κλπ. κλπ., περὶ δὲ τῶν Μακεδόνων, μεθ' ὧν εἰς ποικίλας φιλικὰς καὶ ἐχθρικὰς ἦλθον σχέσεις, οὐδὲν τοιοῦτον παρέδωκαν ἡμῖν· φρονῶ δὲ ὅτι οὔτε ὁ Δημοσθένης οὔτε ὁ Θεόπομπος θὰ εἰσῶγον, ἂν ἐγίνωσκον βαρβαρικὰς τῶν Μακεδόνων

συνηθείας, ἀλλὰ καὶ πάνυ προθύμως θὰ διηγοῦντο αὐτάς. Νῦν δὲ πάντα ὅσα προφέρονται ὀνειδῆ, εἶναι γνωστὰ καὶ ἐκ τοῦ βίου τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἄς προστεθῆ ὅτι οἱ Μακεδόνες διετέλλοντο τῶν βαρβάρων καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι, πρὸς βλ. Λουκιαν. Νεκρ. Διαλ. 14 «ὕπὸ Μακεδόνων, ἐλευθέρων ἀνδρῶν ἤξιους. . .» καὶ Πολυβίου Ε' 27,6 «εἶχον γὰρ αἶψὲ τὴν τοιαύτην ἰσχυροῦσαν οἱ Μακεδόνες πρὸς τοὺς βασιλεῖς». Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι οὔτε ἐν τῇ Ἀσίᾳ οὔτε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χερσονήσῳ ἐγνώρισαν ἄλλοι πλὴν τῶν Ἑλλήνων τὸ θεῖον τοῦτο ἀγαθόν. Ἐὰν ἄρα ἐπιτρέπηται ποτέ τι ἐκ silentio συμπέρασμα, ἐν τούτῳ μάλιστα πάντων πρέπει νὰ ἐπιτραπῆ.

Ὅμοίως εἶναι ἄξιον ἰδίας παρατηρήσεως καὶ σημειώσεως τὸ ὅτι ἐν ταῖς πολλαῖς καὶ μεγάλας ἐφορταῖς καὶ θυσίαις τῶν Μακεδόνων ἐν Ἀσίᾳ αἰετοῦ οἱ Ἑλληνικοὶ θεοὶ μνημονεύονται, οὐδέποτε δὲ Μακεδονικὸς τις. Δὲν δύναται δὲ νὰ λεχθῆ ὅτι ἐξελληνισθέντες ἔκριναν διὰ θρησκευτικόν τινα λόγον ἀναγκαίαν τὴν παράλειψιν αὐτῶν· διότι παρατηρεῖται ὅτι ἐνίοτε μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν μνημονεύονται καὶ Ἀσιατικοὶ θεοί, καὶ θυσίαι προσφέρονται αὐτοῖς, λ. χ. τῷ ποταμῷ Ὑδάσπῃ. Δυνάμεθα ἄρα καὶ πάλιν νὰ συναγάγωμεν ἐκ τῆς παντελοῦς ταύτης σιγῆς τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ἀνυπαξίας ἰδίων Μακεδονικῶν θεῶν, ὅτε φυσικῶς ἐπεταί, ὅτι οἱ Μακεδόνες εἶχον τὴν αὐτὴν θρησκείαν τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν, ἤτοι ἦσαν ὁμοίως Ἑλληνες.

Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπόθεσις, καθ' ἣν οἱ Μακεδόνες ὄντες πρότερον βαρβαροὶ ἐξηλληνίσθησαν διὰ τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων, ὅσοι τυχόν ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἦλθον ἐκείσε καὶ ἔλαβον ἀξιώματά τινα, εἶναι τοσοῦτον ὀλίγον πιθανὴ καὶ εὐλογοφανής, ὅσον θὰ ἦτο καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὸ σημερινὸν Βουλγαρικὸν Κράτος ἐγένετο Βουλγαρικόν, διότι ἄλλοθεν ἦλθον ἐκείσε τινὲς Βούλγαροι καὶ κατέλαβον ἀξιώματά τινα ἐν αὐτῷ. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον, ὅτι ὅπως σήμερον ἐκ τῆς Μακεδονίας προσέρχονται τινες Βούλγαροι εἰς τὴν Σοφίαν καὶ γίνονται δεκτοί, ἀλλ' οὐ μεταβάλλουσιν ἀλλ' ἀπλῶς ἐνισχύουσι τὸν προϋπάρχοντα ἐθνικὸν χαρακτῆρα τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους, οὕτως ἐποίουν καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐρχόμενοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲν μετέβαλλον, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκράτινον τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο δὲ φαίνονται μοι παράδοξα καὶ ὅσα περὶ τούτου διδάσκει ὁ κ. Thumb λέγων ὅτι «Ὁ κ. Hoffmann παραδέχεται ὅτι οἱ Μακεδόνες εἰσήλθον εἰς τὴν πρότερον Ἰλλυρικὴν καὶ Θρακικὴν γῆν· ἀλλ' ἂν οἱ εἰσελθόντες ἐξηλλήνισαν τοὺς ὑποταχέντας ἢ ἂν αὐτοὶ οὗτοι ἐξελλυρισθῶσαν, ἢ ἐν ἑμορφώῃ μεικτὴ τις γλῶσσα, τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται ἐν τῷ παρόντι νὰ τύχῃ ἀπαντήσεως». Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ συνάγωμεν ἐκ τῶν ὑστέρων συμπεράσματα περὶ τῶν προγεγενημένων, καὶ ὅτι μάλιστα τὰ τοιαῦτα ἐκ τῶν ὑστέρων συμπεράσματα εἶναι συνήθως κατὰ πολλὰ βεβαιότερα τῶν συναγομένων ἐκ τῶν προτέρων. Καὶ λοιπὸν ὅταν βλέπωμεν

Thumb

ὅτι οἱ Μακεδόνες φιλοτιμοῦνται, οὐ μόνον ν' ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως πρότερον οἱ Σπαρτιάται, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτελέσωσι θαυμάσια κατορθώματα καὶ ταῦτα πάντα ἐν ὄνοματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἔχει τοῦ Μακεδονισμοῦ, ὅτι μάλιστα αὐτοὶ συμπληροῦσι τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς Ἀσίας, καὶ ποιοῦσι ταῦτα, καθ' ἃ ἐλέχθη, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ οὐχὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοὺς Διαδόχους αὐτοῦ, γηγιστοὺς Μακεδόνας, τότε δὲν ἐπιτρέπεται, φρονῶ, ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τοῦ πότερον, οἱ ἐπελθόντες Μακεδόνες ἐξηλλήνισαν τοὺς Ἰλλυριοὺς κλπ. ἢ αὐτοὶ ἐξιλλυρίσθησαν. Πολὺ εὐλογοφανέστερα φαίνονται πάντως τὰ τοῦ κ. Kretschmer λέγοντος ἐν Götting. Gel. Anzeig. 1910 σ. 75 «Ἐν τοῖς Μακεδόσι διαβλέπω φύλὸν τι, ὅπερ ἀπὸ τῆς μάξης τῶν κατοπίων Ἑλληνικῶν λεγομένων φύλων ἀπεχωρίσθη ἑνωρῖς, ἦτοι πρὸ τοῦ ἀληθοῦς σχηματισμοῦ καὶ τῆς συμπήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος, ἐξηπλώθη πρὸς βορρᾶν καὶ αὐτῆσι ἠνώθη μετ' ἀληθῶς ἄλλων, οὐχὶ Ἑλληνικῶν φύλων· καὶ ἔλαβον ὑπ' ἑσφιν μου καὶ τὸ δυνατόν τοῦ ὅτι οἱ Μακεδόνες παρέλαβόν τινα παρὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν ὑπηκόων αὐτῶν». Ταῦτα, ἐπαναλαμβάνω, ἂν μὴ εἶναι ἀναντίλεκτα, εἶναι τουλάχιστον ἐνόητα, εὐλογοφανῆ. Λέγω ταῦτα οὐχὶ ἀναντίλεκτα, διότι ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, διατὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ Κρ. ὅτι πρὸ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς συμπήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος ἀπεχωρίσθησαν οἱ Μακεδόνες, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον συνῶκον τοῖς Λαοριεῦσιν ἦτοι Ἑλληνικῶ φύλῳ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐχωρίσθησαν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει μέγα τι. Δι' ἡμᾶς εἶναι ἀρκετὸν ὅτι οἱ Μακεδόνες λέγονται μέρος τῆς μεγάλης μάξης τοῦ κατοπίων ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὀνομαζομένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ὅτι τὴν συνοχὴν ταύτην οὐ μόνον ἡ παλαιὰ παράδοσις διέσωσεν ἡμῖν, λέγουσα τὸν Μακεδόνα υἱὸν τοῦ Αἰόλου κλπ (ιδεῖ ἀνωτ. σ. 250), τοὺς Μακεδόνας συνοίκους τῶν Λαοριέων κλπ., ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες διὰ τε τῶν λόγων καὶ μάλιστα τῶν πράξεων αὐτῶν περιφανῶς ἐκήρυσαν εἰς πάντα τὸν κόσμον. Καὶ σημείωσον ὅτι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰσερχόμενοι εἰς τὴν περιμάχητον ἐκείνην γῆν φαίνονται ἔχοντες βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν τοῦ ὅτι εἶναι πρόμαχοι καὶ σημαιοφόροι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ ταῦτα εὐθύς ἅμα καταλαμβάνοντες τὴν χώραν ὀνομάζουσιν αὐτὴν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν Μακεδονίαν καὶ τοὺς συνοικισμοὺς, οὓς εὕρισκον ὑπάρχοντας ὁμοίως δι' Ἑλληνικῶν ὀνομάτων μετονομάζουσιν, Αἰγᾶς καὶ Πέλλαν ἀντὶ Ἐδέσσης καὶ Βρονάμου αὐτοὺς καλοῦντες καὶ τρόπον τινὰ τὴν σφραγίδα τῆς ἑαυτῶν ἐθνότητος καὶ γλώσσης ἐπὶ τούτων ἔς ἀεὶ ἐπιβάλλοντες. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ Ἑλληνικαὶ ὀνομασίαι ἐδόθησαν τότε εἰς τὰς Μακεδονικὰς χώρας, νοεῖ ἕκαστος παρατηρῶν τὰ ὀνόματα Εὐρωπος, Εἰδομεναί, Πύδνα, Πέτρα κλπ.

Ὅμοιως τὸν ἐξ ἀρχῆς Ἑλληνικὸν χαρακτήρα τῶν Μακεδόνων ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Solmsen ἐν Berliner Philol. Wochenschrift 1907 σ. 275 διδάσκων

Kretschmer
1910, σ. 75

(σ. 250)

δι) «ἐν ἀρχαίοις χρόνοις πρὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν μεγάλων ὄρειων φυλῶν, αἰτινες θέτουσι τέρμα εἰς τὴν πρώτην ἡμῖν γνωστὴν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, οἱ Μακεδόνες καὶ τὰ συγγενέστερα αὐτῶν μέρη τοῦ ἔθνους ἀπετέλουν τὸ μεσάζον μεταξὺ Αἰολέων καὶ Δυτικῶν Ἑλλήνων».

Ἐπίλογος.

Τοιαῦται εἶναι αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Kazanow. Καθὼς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, αἱ πλείοται αὐτῶν εἶναι κυρίως ἀρηνηκαί, ἤτοι σκοποῦσι νὰ δείξωσιν ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων προσυχθέντα τεκμήρια δὲν εἶναι ἰσχυρά, ὅτι λέξεις τινὲς τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Hoffmann ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐτυμολογηθειῶν ἠτυμολογήθησαν ὑπ' ἄλλων ἐξ ἄλλης συγγενοῦς γλώσσης, θέλων δι' αὐτοῦ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ τοῦ κ. Hoffmann διδάγματα εἶναι ἀκροσφαλῆ καὶ οὐχὶ ὑπὸ πάντων ἀποδεκτά. Τίς οἶδεν, ἐρωτᾷ μετὰ ταῦτα, μὴ αἱ Μακεδονικαὶ λέξεις, καθ' ἃ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Μακεδονικῶν μηνῶν, εἶναι δάνεια; Καὶ τίς οἶδε, μὴ οἱ μεγαστᾶνες Μακεδόνες, οἱ φορεῖς τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Hoff. ἐξεταζομένων κυρίων ὀνομάτων εἶναι ἐπήλυδες ἐκ τῆς Ἑλλάδος; Λέξεις τινὲς, ἐπιφέρει, δύνανται νὰ ἐτυμολογηθῶσι καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. Δυνατὸν νὰ εἰσεχώρησαν καὶ Ἑλληνικὰ στοιχεῖα εἰς τὴν Μακεδονίαν κλπ. Ὅτι πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ δισχυροῖσεις αὐταὶ οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν ἔχουσιν, ἐγένετο, ἐλπίζω, πᾶσι καταφανὲς ἐν τοῖς προηγουμένοις. Τοῦτο δ' ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης πραγματείας. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἐγένετο, φρονῶ, ὁμοίως πᾶσι καταφανές, ὅτι, ὅταν διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων ἐπιδιώκηται ἡ ἀναίρεσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, τότε οὐδεὶς δι' αὐτῶν ὑπάρχει κίνδυνος, καθὼς καὶ ὅτι, ἀφοῦ οὕτω δεινοὶ πολέμιοι τῆς γνώμης ταύτης τοιαῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀνάξια λόγου ἀντιτάσσουσιν ἐπιχειρήματα, δῆλον ὅτι αὕτη εἶναι ἀληθεστάτη, καὶ δὴ ἂν τις εἶχε περὶ ταύτης πρότερον ἀμφιβολίαν τινά, νῦν ἐξέλιπεν αὕτη καθ' ὁλοκληρίαν.

Σημ. Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων διέλαβον καὶ εἰς τὰς ἐξῆς πραγματείας μου: Zur Abstammung der alten Makedonen, Athen 1897. — Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων (= Γλωσσολ. Μελετ. Α' σελ. 32 κέξ.). — Kurze Antwort des Prof. G. Hatzidakis auf den Inhalt der Schrift «Ethnographie von Makedonien u. s. w.» von Prof. G. Weigand, Leipzig 1924. — Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, Ἀθήναι 1925 (= Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ὑπ' ἀριθ. 12). — Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου Μακεδονικῶν Μελετῶν», τῷ 1926]. — L'hellénisme de la Macédoine (= Revue des Études grecques, N° 193 (1928), σελ. 390 κέξ.).